

Demokrat Parti ve Türkiye Jokey Kulübü

Selma Göktürk Çetinkaya*

Özet

1950’li yıllar Türkiye’de sadece siyasi hareketliliğin yaşandığı dönem olmakla kalmamış; müzikten edebiyata, sinemadan spora kadar pek çok alanda toplum yeniliklerle karşılaşmıştır. Bu yeniliklerden birisi de Türkiye Jokey Kulübü’nün açılması olmuştur. At sporunun kurumsal hale getirilebilmesi ve Batı’daki gibi jokey kulüpleri tarafından yönetilmesi adına harekete geçilerek Başbakan Adnan Menderes’le yapılan görüşmelerin ardından 1950’de Jokey Kulübü açılmıştır. 1953’te genel menfaatlere yararlı cemiyetler arasına giren kulüp, adının önüne “Türkiye” ibaresinin getirilmesiyle Türkiye Jokey Kulübü ismini almıştır. Kulübün açılması konusunda öne çıkan isimler Nejat Evliyazade, Halim Sait Türkhan, Sait Akson, DP Milletvekilleri Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile Saim Önhon olmuştur. Karaosmanoğlu’nun başkanlığını yaptığı Jokey Kulübü’nde DP milletvekillerinden Ethem Menderes, Sadık Giz, Osman Kapani, Enver Güreli, Adnan Karaosmanoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Sadettin Karacabey de bulunmaktadır. Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun DP’den ayrılmasından sonra kulübün başkanlığına Ethem Menderes’in getirilmesi kulüple partinin yakın ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Nitekim kulübün merkezi TBMM Başkanı Refik Koraltan’ın kiralanan dairesi olmuş, kulüp Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından da desteklenmiştir. 1956’da da DP Milletvekillerinden Ziya Atğ, Şefik Bakay, Nurullah Tolon, Esad Budakoğlu, Zeki Rıza Sporel, Necmi İnanç, Ragıp Karaosmanoğlu ile Celal Bayar’ın oğlu Turgut Bayar Türkiye Jokey Kulübü’nün yeni üyeleri arasında yer almışlardır. 1958’de kulübün asli üyeliğine getirilen Demokratlar ise TBMM Başkan Vekili Kirazoğlu, Manisa Milletvekili Şemi Ergin, İzmir İl Teşkilatından Münci Giz, Tarım Bakanlığı İstişare Heyeti Başkanı İhsan Akhun’dur. Ayrıca Konya Milletvekili Osman Bibioğlu da sosyal üyeliğe getirilmiştir. 27 Mayıs’tan kulüp de etkilenmiş, İdare Heyeti’nden Etem Menderes, Sadık Giz ve Nurullah Tolon ile asli üyelerinin bir kısmı gözaltına alınmıştır. Kulüp binalarında aramalar yapılmış, evrakına el konulmuş, kapatılması gündeme gelmiştir. Buna karşın Cemal Gürsel’le görüşen Türkiye Jokey Kulübü, 2 Haziran 1960’ta koşularına başlamış, Yassıada’da olanların kulüple

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Bilecik/TÜRKİYE, selma.cetinkaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6828-1679, DOI: 10.37879/9789751756480.2023.37

ilişğinin kesilmesine dair öneri ise mahkumiyetleri kesinleşinceye kadar ertelenmiştir. Darbenin hemen ardından koşulara başlanabilmesi Demokratların bu denli yoğun olmalarına karşı kulübün siyasetin güdümüne girmeden faaliyet göstermesiyle ilgilidir ki bu karakterini sonraki dönemlerde de sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Türkiye Jokey Kulübü, Adnan Menderes, Fevzi Lütü Karaosmanoğlu, Etem Menderes, Nejat Evliyazade

Democratic Party and Jockey Club of Turkey

Abstract

In the 1950s, there was not only political activity in Turkey. In this period, society encountered innovations in many fields from music to literature, from cinema to sports. One of these innovations is the opening of the Jockey Club of Turkey. Prime Minister Adnan Menderes was consulted so that horse sports could be institutionalized and managed by jockey clubs as in the West. After this meeting, the Jockey Club was opened on 1950. The club became one of the beneficial societies in 1953. The name of the club became the Jockey Club of Turkey in 1953. The prominent names in the opening of the club are Nejat Evliyazade, Halim Sait Türkhan, Sait Akson, DP's Deputies Fevzi Lütü Karaosmanoğlu and Saim Önhon. In the Jockey Club, chaired by Karaosmanoğlu, DP MPs Ethem Menderes, Sadık Giz, Osman Kapani, Enver Güreli, Adnan Karaosmanoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Sadettin Karacabey are also available. The fact that Ethem Menderes was appointed as the chairman of the club after Fevzi Lütü Karaosmanoğlu left the DP shows that the club and the party have a close relationship. As a matter of fact, the center of the club was the rented fat of the Speaker of the Grand National Assembly of Turkey, Refik Koraltan, and the club was supported by President Celal Bayar. In 1956, DP Deputies Ziya Atığ, Şefik Bakay, Nurullah Tolon, Esad Budakoğlu, Zeki Rıza Sporel, Necmi Inanc, Ragip Karaosmanoglu and Celal Bayar's son Turgut Bayar has become the new member of the Jockey Club of Turkey. The Democrats who were appointed as the main members of the club in 1958 are Deputy Speaker of the Grand National Assembly of Turkey Kirazoğlu, Manisa Deputy Şemi Ergin, Münci Giz from the İzmir Provincial Organization, İhsan Akhun from the Ministry of Agriculture's Head of the Advisory Committee. In addition, Konya Deputy Osman Bibioğlu was brought to social membership. The club was also affected by the 27 May Coup, and Ethem Menderes, Sadık Giz and Nurullah Tolon from the Board of Directors and some of their main members were detained. The club buildings were searched, his documents

were confiscated, and the closure of the club came to the fore. But, the Jockey Club of Turkey, which meets with Cemal Gürsel, started its races on June 2, 1960. The suggestion that those in Yassıada be dismissed from the club was postponed until their convictions were finalized. The races started right after the coup. This shows that the club can stay away from politics despite its Democrat members. The club continued this feature in the following period as well.

Keywords: Democratic Party, Jockey Club of Turkey, Adnan Menderes, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Etem Menderes, Nejat Evliyazade.

Giriş

Divan-ı Lügatit Türk, “at Türk’ün kanadadır” demektedir¹ ve İbrahim Kafesoğlu’nun da belirttiği üzere “en saf şekli ile bir Türk kültürü olarak kabul edilen Bozkır Kültürünün temelinde at ve demir bulunmaktadır.” Buradan hareketle ve yine ilk kez ata binip onu ehliştirenlerle insanların hizmetine sokanların Türkler olduğuna dair Schmidt, Koppers ve Flor gibi uzmanların tezlerinin temelinde² Türkler için atın yaşamlarının nüvesini teşkil ettiğini söylemek gerekir. Toylarda yapılan at yarışlarıyla devletin gücü gösterilirken ve hatta ordular savaş öncesinde atlarını yarıştırmış kağanların ölümü sonrasında atlıların etrafında dönerek onu “göge çıkarmaları”, yuğda at yarışları düzenlemeleri Türklerin yaşamlarında atın yerini gösteren örnekler olabilir.³ Türklerde atın değeri Anadolu’ya uzanan yolculuklarında Selçuklularla devam etmiş olup “hızlı ve dayanıklı” olması nedeniyle Türkmen atının tercih edildiği bu süreçte attan haric binek kullanmanın küçük görülmeye sebebiyet verdiği bilinmektedir. Halaçoğlu, Türk devletlerinin askeri temelini meydana getiren atlı birliklerin Müsellemlerden Hamidiye Hafif Süvari Alaylarına kadar Osmanlı Devleti’nin de her döneminde karşımıza çıktığını söylerken askeri yönünden ayrı haberleşmeyle taşımacılıkta da istifade edilen atların neslini muhafaza etmek ve iyi cins at üretip yetiştirmek adına “Karacabey, İnönü, Konya, Çukurova, Eskişehir, Akköprü” haraları kurulduğunu da aktarmaktadır. En eski hara olarak bilinen, 1800lerin başında faaliyete geçen Çifteler Harası’nın İkinci Meşrutiyet döneminde çalışmasına son

1 Kaşgarlı Mahmut, *Divan ü Lügat-it Türk*, haz. Ali Çiçekli, May Yayınları, İstanbul 1970, s. 117.

2 İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, s. 214, 220.

3 Bahaeddin Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001, s. 760-761, 786-787.

verilmesi gibi atçılığa ilgi 19'uncu asrın ikinci yarısında azalmaya, 1857 itibariyle atlar dışarıdan alınmaya başlanmıştır.⁴ Esasen atların ithaline girişilmesi devletin gücünü yitirmesiyle paralel bir gelişmedir. 16'ncı asra değin bilhassa Venediklilere, Cenevizlere ve öteki İtalyan şehir devletlerine at satışı gerçekleştirilirken ordunun gereksinimini karşılayabilmesi adına aynı yüzyılda dışarıya satışları yasaklayan devletin gücünü yitirmeye başlamasıyla ata verilen önem 17'nci asırda gerilemeye yüz tutmuş, buradan hareketle at ithal edilmesi gerekli hale gelmiştir.⁵

Kadınların da erkekleri gibi iyi bindiği atlara Türklerin gösterdiği ilgi, onları “hiçbir millette olmadığı kadar bakımlı” kılmış,⁶ Osmanlı Devleti'nde İstanbul'un fethinin sonrasında Fatih Sultan Mehmet'in hipodromu onartmasının ardından sonradan adı “At Meydanı” olacak yerde at yarışmaları ve cirit oyunları gerçekleştirilmiştir.⁷ 1675'te Edirne Şenliğinde at yarışları düzenlenirken⁸ günümüzdekine benzeyen at yarışçılığı ise 1856'da İzmir'de başlamış,⁹ 1864'te de Sefer Paşa'nın başkanlığında ve Salih Paşa'nın ikinci başkanlığında, üyeleri arasında Rauf Bey ile beraber Giraud, Haceson, Gvaraçino ve Mayer'in de yer aldığı bir heyet kurulmuştur. Heyetin düzenlediği yarışlar aynı sene içinde başlamış, mayıs ile ekim aylarında iki ayrı organizasyon gerçekleştirilmiştir. Ekimde Kağıthane'de yapılan yarışlar belli aralıklarla da olsa 1876'ya değin devam etmiştir. İkinci Abdülhamid Döneminde İstanbul'da at yarışları yapılmamışsa da başta İzmir ve Manisa olmak üzere Aydın, Bursa, Konya, Adana, Samsun, Edirne, Urfa, Erzurum, Diyarbakır, Van, Balıkesir, Düzce, Çorum, Amasya, Yozgat, Sivas, Üsküp, Halep, Şam, Trablusgarp, Musul ve Bağdat gibi şehirlerde yarışların düzenlenmesi süre gelmiştir. Örneğin İzmir Valisi Abdurrahman Paşa ile Manisa Mutasarrıfı Muhiddin Paşa'nın öncülüğünde 13 Mayıs 1894'te Manisa'da 1500 civarında izleyicinin katılımıyla gerçekleşen yarışlar oldukça ses getirmiştir.¹⁰ Bundan ayrı 1860lı yıllarda Karaosmanoğlu Bekir Ağa da Manisa'da

4 Yusuf Halaçoğlu, “At”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 4, İstanbul 1991, s. 29; Fahamet Arkar, *Türkiye'de Haralar*, İstanbul Üniversitesi Kitap Sarayı, İstanbul 1944, s. 7.

5 İbrahim Yıldran, “Kavramsal ve Fonksiyonel Açından Türklerde Yorga/Rahvan Biniciliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Geliştirme Perspektifleri”, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, S. 4, 1999, s. 49.

6 Cristobal de Villalon, *Türkiye Seyahati, Kanuni Devrinde İstanbul*, çev. Yeliz Demirören, Erko Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 292, 302

7 Halaçoğlu, agm., s. 30.

8 Yıldran, agm., s. 48.

9 Mustafa Gürcü, “1904/Manisa Yarış Yeri ve Tribünü”, *TJK'nın Sesi*, Aralık 2016, S. 209, s. 32.

10 Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Mektubi Kalemi Belgeleri (DH. MKT), 456/62., 15.12.1319 (H). BOA, İrade Dahiliye (İ..DH.), 1394/36., 21.12.1319 (H). BOA,

yarışlar düzenlemiştir.¹¹ 1895'te Mısır'da yapılacak at yarışlarına ise iki atın gönderilmesine müsaade edildiği,¹² 1900'de İzmit'te düzenlenmesi planlanan at yarışının iptal edildiği görülmektedir.¹³

1900'lü yılların başında bisiklet yarışları ve güreşler gibi at yarışlarının da izin almadan yapılamayacağı tüm yurda tebliğ edilmiştir.¹⁴ Bu dönemde İstanbul'da yabancıların at yarışları yaptığı bilinmektedir. Örneğin ABD ile Belçika Sefaretlerinin nezaretinde 1905'te bir at yarışı düzenlenmiştir.¹⁵ 1907'de de at yarışlarının Büyükdere'de yapılmasına dair karar alınmıştır.¹⁶ 1909'da yapılan İkinci Meşrutiyet'in ilk hayvan sayımında 855.128 olan at sayısı 1913'te Sipahi Ocağı teşkili esnasında 894.985'e yükselmiştir¹⁷ ki bunda At Neslini İyileştirme Cemiyeti'nin etkisi vardır denilebilir. 1911'de cemiyetin kurulmasından sonra Enver Paşa'nın talimatıyla at yarışlarının yapılabileceği yer aranmasına başlanmıştır; III. Mustafa döneminde Şeyhülislam Veliyüddin Efendi'ye verilen ve 18'inci asırdan itibaren "Veliefendi Çayırı" denilen Çırpıcı Çayırı'nın Bakırköy sınırlarında güney ve deniz tarafında kalan yer uygun görülmüştür.¹⁸ Aynı sene Enver Paşa'nın fahri başkanlığındaki komisyon, geliri şehit ailelerine verilmek üzere at yarışı düzenlemiştir,¹⁹ Evliyazade Refik Bey'in Enver Paşa'ya tesiri neticesinde kurulan ve başında Enver ve İzzet Paşalar ile Şehzade Abdülhalim

---

Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD.), 1413/7., 03.01.1319 (H). BOA, DH.MKT., 682/37., 09.01.1321 (H). BOA, DH.MKT., 2538/73., 17.06.1319 (H). BOA, DH.MKT., 2550/59., 19.07.1319 (H). BOA, DH.MKT., 488/25., 17.01.1320 (H). BOA, DH.MKT., 588/40., 02.07.1320 (H). BOA, DH.MKT., 675/30., 26.12.1320 (H). BOA, İ..DH., 1401/20., 12.06.1320 (H). BOA, İ..DH., 1401/34., 20.06.1320 (H). BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.), 2141/160501., 21.05.1321 (H). BOA, BEO., 2204/165262., 05.08.1321 (H). BOA, İrade Hususi (İ..HUS.), 117/2., 01.03.1322 (H). BOA, DH.MKT., 981/1., 22.04.1323 (H). BOA, DH.MKT., 1089.38., 17.04.1324. BOA, DH.MKT., 1187/18., 07.06.1325 (H). BOA, İ..DH., 1458/4., 01.08.1325 (H). Eser Tutel, *At Yarışları ve Atlı Sporlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 54-57.

11 Meltem Günay, "Deli Olmuş Veliler", *Cumhuriyet*, 28 Temmuz 1996, s. 11.

12 BOA, İ..DH., 1329/42., 29.06.1313 (H).

13 BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH. ŞFR.), 265/113., 16.07.1317 (R).

14 BOA, DH.MKT., 2567/66., 28.08.1319 (H).

15 BOA, Zaptiye Nezareti (ZB.), 470/50., 17.06.1322 (R).

16 BOA, ZB., 622/37., 06.07.1324 (R).

17 Ozan Torun, *Türkiye'de At Yarışlarının Tarihi ve Etnografisi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2020, s. 168.

18 "Veliefendi Çayırı", *TJK'nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219, s. 36.

19 BOA, Hacı Adil Bey Evrakı (HSDHADB.), 8/27., 24.08.1329 (R).

Efendi'nin bulunduğu Islah-ı Feres Cemiyeti'nin²⁰ yarışları da 1912'de Veliefendi'de yapılmaya başlanmıştır.²¹ Aynı yıl askeriye hayvan yetiştirmek amacıyla at yarışları düzenlenmesi uygun görülmüş,²² bu yarışların tüm ülkeye yayılabilmesi adına bir kulübün kurulması düşünülecek aralarında Mahmut Şevket Paşa ile Mahmut Muhtar Paşa'nın yer aldığı dönemin mühim isimleri tarafından 22 Mart 1913'te Sipahi Ocağı kurulmuştur. Atlı spora ilgiyi artıran bu kurum, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla çalışmalarını yapamadığı gibi atların iâşesini sağlayabilmek de mümkün olmamıştır. Ancak tüm imkansızlıklara ve İtilaf Ülkelerinin düşmanlığını kazanmasına rağmen yine de yaşamını devam ettirebilmiştir.²³ Nitekim 1917'de 10 bin liraya Sipahi Ocağı'na satılan Hazine-i Hassa'ya ait 513 dönümlük Veliefendi Çayırı'nda 1917-1918 yıllarında koşular düzenlenmiştir.²⁴

İşgal sürecinde İngilizler İstanbul'da oluşturdukları "Races Syndicate of Makrikeuy (Makriköy/Bakırköy Yarış Sendikası)" ile koşular düzenlerken²⁵ TBMM'nin açılmasından yaklaşık beş ay sonra Ankara'da at yarışları yapılması talimatını veren Mustafa Kemal Paşa, yarışın detaylarıyla bizzat ilgilenmiştir. Bu yarış 1920'de, Gediz Muharebelerinin devam ettiği esnada eski Ankaragücü sahasının olduğu yerde, tren istasyonu yanındaki alanda gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın fahri başkanlığında düzenlenen bu ilk yarışın hakem heyetinde Miralay Refet (Bele), Trabzon Mebusu Hüsrev (Gerede), İktisat Müşaviri Sabri ve Süvari Alay Kumandanı Vekili Avni Beyler yer almıştır. Yine 1921'in 11 Kasım günü Çocuk Esirgeme Kurumu için at yarışları düzenlenirken²⁶ 26 Ağustos 1921'de Kars'ta, 11 Haziran 1922'de de Erzurum'da yarışlar yapılmıştır.²⁷ İstiklal Harbi sonrasında önceki hareketli günlerine dönen Sipahi Ocağı, Cumhuriyet'in ilanıyla daha aktif

20 Necip Fazıl Kısakürek, *At'a Senfoni*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1984, s. 186. Torun, *agt.*, s. 161-162.

21 Abdülkadir Yücelman, "Neymiş", *Cumhuriyet*, 14 Şubat 2009, s. 19.

22 BOA, Dahiliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği (DH.HMŞ.), 19/82., 25.05.1330 (H).

23 Cem Atabeyoğlu, "Binicilik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C 9, İstanbul 1983, s. 2293.

24 "Veliefendi Çayırı", *TJK'nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219, s. 36.

25 Kısakürek, *age.*, s. 188.

26 Nimet Üyken, *Türkiye Jokey Kulübü Tarihçesi*, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 2000, s. 25-26.; Vedat Kemer, "Mustafa Kemal ve Çok Sevdiği Atı Sakarya", *TJK'nın Sesi*, Aralık 2017, S. 221, s. 86.

27 Kazım Karabekir, *Günlükler 1906-1948*, haz. Yücel Demirel, C 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020, s. 750.; Kazım Karabekir, *Günlükler 1906-1948*, haz. Yücel Demirel, C 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020, s. 798.

hale gelmiştir. Bu doğrultuda Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'da atlı yarışmalar organize edilerek binicilik sporu geliştirilmiş ve sivil biniciliğe önem verilmiştir.²⁸ 1926'da Mustafa Kemal Paşa'nın yönlendiriciliğiyle üyeliklerinde Başbakan İsmet (İnönü) ve Süvari Generali Fahrettin (Altay) Paşaların, Müdafaa-i Milliye Vekili Recep (Peker), Ankara Valisi Nevzat (Tandoğan), Başbakanlık Başyaveri Binbaşı Atf (Esenbel), Ali Rıza ve İhsan Abidin Beylerin olduğu Başbakanlığa bağlı "Yüksek Yarış ve Islah Encümeni" kurulmuştur. Mahmut Celalettin Paşa'nın oğlu ve Paris Elçisi Münir Paşa'nın kardeşi olan Esenbel'in İsmet Paşa'yı ikna etmesiyle kurulan Encümen, yapılacak koşuları programlarken Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla Ankara'da yarışların yapılması, siyasilerin, askerlerin ve şehrin ileri gelenlerinin örnek teşkil etmeleri sağlanmıştır. Bu doğrultuda yurtdışından Akif (Akson), Atf ve Sedat (Evliyazade) Beylere getirilen atlar Mustafa Kemal, İsmet ve Fevzi Paşalar ile Celal (Bayar) Bey, İsmet Paşa'nın yaveri Fikret (Atlı) ve Fevzi Paşa'nın yaveri Ahmet (Atman) Beyler tarafından satın alınmıştır.²⁹ İki 10 Haziran 1927'de düzenlenen, adını Atatürk'ün koyduğu ve Ali Muhittin Hacı Bekir Bey'in kazandığı Gazi Koşusu,³⁰ "Türk Yarışçılığının Derbisi" kabul edilmektedir ve ara verilmeden devam edegelmekte olup sadece 1938'de "Atatürk Koşusu" ismiyle düzenlenmiştir.³¹

Otuzlu yıllarda Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'dan ayrı Samsun ve Gaziantep'te de yarışlar düzenlenmiş,³² ayrıca 1930'un mart ayında Yarış ve Islah Encümeni Alisi tarafından İzmir'de Babanzade Fuat ve Evliyazade Refik³³ Beylerin isimlerinin öne çıktığı İlbahar At Koşuları yapılmıştır.³⁴ Aynı senenin haziran ayında ise Ankara'da İlbahar Yarışlarının beşincisi düzenlenmiştir ki

28 Atabeyoğlu, agm., s. 2293.

29 Azize Aktaş Yasa, "Gazi Koşusu", *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gazi-kosusu/?pdf=3651> son erişim tarihi: 18.02.2022.; Kısakürek, *age.*, s. 190-191, 203.

30 "Bugünkü Koşular Pek Parlak Olacaktır", *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Haziran 1927, s. 1; Kemer, agm., s. 88.; Kısakürek, *age.*, s. 191.

31 "93. Gazi Koşusu'nda Zaferin Adı The Last Romance", *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24, s. 13; Tutel, *age.*, s. 121.

32 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10.0.0/186.280.6.

33 1913-1918 arasında İzmir Belediye Başkanlığı yapan Evliyazade Refik Bey döneminde "*Smyrna Racing Club (İzmir Yarış Kulübü)*" kurulmuştur. Refik Bey'in şehirdeki Levantenlerle beraber atçılığın gelişmesi için katkısı oldukça fazladır ve bu ilgi oğulları Nejat ve Sedat Beylere de yansımıştır. Bk. "İki Dünyanın Köprüleri Neslişah Evliyazade Ekmekçi", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 33.

34 "İzmir'de At Yarışları", *Cumhuriyet*, 29 Mart 1930, s. 3.

Evliyazade Refik Bey'in yine yer aldığı bu yarışta Prens Halim Sait Bey'in de ismi görülmektedir.³⁵ Halim Sait Bey'i 1930'un temmuzunda Bursa'da, Ağustos 1933 ve Temmuz 1937'de Veliefendi'de yapılan koşullarda da görmek mümkündür.³⁶ Bu kişilerin ilerleyen süreçte TJK'da aktif rol alacak olmalarının nedenlerini de bu dönemlerde yarış ve koşullardaki mevcudiyetlerine bağlamak yersiz olmayacaktır. Ayrıca dönemin askeri ve siyasi isimlerinin de at yarışlarına ilgi gösterip destek verdiği belirtilmelidir. Nitekim 1938'in temmuz ayında Veliefendi Hipodromu'nda gerçekleştirilen yarışlarda Kazım Özalp, Salih Omurtag, Fevzi Çakmak, Celal Bayar, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Fikret Atlı'nın³⁷ isimleri öne çıkmıştır.³⁸ Aynı şekilde İsmet İnönü düzenli olarak ata bindiği gibi yarışlara da ilgi göstermiştir. Milli Mücadele sürecinde Süvari Tatbikat Mektebi'ndeki manevrelere katılan İsmet Paşa, 22 Kasım 1928'de subayların at yarışmasına iştirak etmiştir.³⁹ Türkiye'de yapılan yarışların haricinde uluslararası müsabakalara da önem verilen bu süreçte askeri personellerin yurt dışına gönderildiği görülmektedir. Bu bağlamda 1931'de Macaristan'a üç subay gönderilirken⁴⁰ 1935'te de Almanya'daki yarışlara katılım sağlamaları ve Hannover'daki Binicilik Okulu'nu ziyaret etmeleri için Süvari Müfettişi Tümgeneral Mürsel Bakü ile Emir Subayı Yüzbaşı Şeki Beyler Almanya'ya gönderilmişlerdir.⁴¹ 1935'teki Budapeşte At Yarışlarına da Mürsel Bakü'nün komutasında altı süvari ekibimiz katılmış; Teğmen Eyüp Öncü⁴², Saim Polatkan, Yüzbaşı Cevat Kula başarılar elde etmişlerdir.⁴³ Bunun yanı sıra 1932'de Fransa, 1934'te Avusturya, 1935'te Fransa, Almanya, Avusturya

35 "Ankara At Yarışları", *Cumhuriyet*, 14 Haziran 1930, s. 3.

36 "Bursa At Yarışları Rağbet Görüyor", *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1930, s. 4; "At Yarışları", *Son Posta*, 5 Ağustos 1933, s. 7; "At Yarışları", *Son Posta*, 26 Temmuz 1937, s. 7.

37 Fikret Atlı, TBMM Albümünde de belirtildiği üzere "Mustafa Fikret Yüzatlı" olarak da bilinmektedir ve metinde adı en fazla kullanıldığı haliyle "Fikret Yüzatlı" olarak geçecektir. Bk. *TBMM Albümü 1920-2010, C 1 (1920-1950)*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010, s. 326.

38 "Dün Yapılan At Yarışlarında", *Haber*, 1 Ağustos 1938, s. 8.

39 İsmet İnönü, *Defterler 1919-1973*, haz. Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020, s. 30, 32, 81.

40 BCA, 30.18.1.2 /19.26.16., 26.04.1931.

41 BCA, 30.18.1.2/54.39.5., 19.05.1935.

42 Eyüp Öncü'nün albay rütbesinde olduğu dönemlerdeki çalışırıcılığundan dolayı Türk biniciliği en başarılı sürecini 1956-1960 arasında yaşamıştır. Bk. Ali Fuat Ünver, *Antik Çağdan Modern Olimpiyatlara Binicilik Sporunu ve Türk Biniciliğinin Olimpik Gelişimi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 89.

43 BCA, 30.10.0.0/233.568.13., 27.06.1935.

ve Macaristan'da düzenlenen uluslararası yarışmalara katılan Türk biniciler, 1938'de İtalya'da Mussolini Kupası'nı kazanmışlardır. 1940'ta Tokyo'da yapılacak olimpiyatlara hazırlansalar da İkinci Dünya Harbi'nin başlaması nedeniyle bunu gerçekleştiremeyen binicilerimiz 1936'da Berlin, 1948'de Londra Olimpiyatlarına katılmışlardır.⁴⁴ İtalya Atlı Spor Federasyonu'ndan alınan davete icabet edilerek 30 Nisan-7 Mayıs 1939'da Roma'da düzenlenen uluslararası askeri at yarışlarına "bir ekip şefi, beş binici subay, on iki er, on iki at" ile katılan Türkiye, 7-14 Mayıs 1939 arasında Floransa'da yapılan uluslararası at yarışlarına da katılmıştır.⁴⁵ Yurt içinde gerçekleşen yeniliklere bakıldığında 1936'da Ankara Hipodromu'nun açıldığı görülmektedir⁴⁶ ve 10 Mayıs-14 Haziran 1936 arasında İlkbahar At Yarışları Ankara'da düzenlenmiştir.⁴⁷ 1937'de başlayan ve halen devam eden Çaldıran Koşusu ise sadece 1938'de "Atatürk Koşusu" altında yapılmıştır.⁴⁸

İsmet İnönü dönemine bakıldığında ilk olarak Ankara Valiliği'ne 25 Mart 1943'te yaptıkları başvuruyla Fikret Yüzatlı⁴⁹, Ahmet Atman⁵⁰, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu⁵¹, Vehbi Koç, Avukat Ferruh Ağan, Sait Akson, İlhami Aytaç, Ali Ersan, Suat Karaosman, Nuri Orak, Halim Sait⁵², Zeki Sertol⁵³, Fehmi Simsaroglu⁵⁴ ve Saip Sunay tarafından kurulan ve Fikret Yüzatlı'nın

44 Erdem Eren, *Türk Kültüründeki Atlı Spor Dallarının Tarihi Perspektif Açısından İncelenmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2020, s. 68.; Hasan Ali Say, "1948 Londra", *TJK'nın Sesi*, Aralık 2019, S. 245, s. 39.

45 BCA, 30.10.0.0/145.38.1., 12.04.1939.

46 Günay, agm., s. 11.; Kısakürek, *age.*, s. 192.

47 BCA, 30.10.0.0/186.279.6., 03.07.1936.

48 Tutel, *age.*, s. 126-128.

49 Fikret Yüzatlı, İsmet İnönü'nün yaverlerinden olup 1931'de ordudan ayrılarak atçılıkla daha yakından ilgilenmeye başlamış ve 1939'da da Giresun Milletvekili seçilmiştir. Kısakürek, *age.*, s. 194.

50 Ahmet Atman, Fevzi Çakmak'ın yaveri olup Çakmak tarafından kendisine tayyare meydanları verilmiş, bu sayede kazandığı varlığı ile Atman atçılıkla ilgilenmeye başlamıştır. Bk. Necati Güngör, "Atlar Sevgiyle Koşar", *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1990, s. 20.

51 Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, 1930'ların sonunda Salihli'de Bintepe Harasını kurmuştur. Bk. Sait Akson, *Yarışçılık Anıları*, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1971, s. 54.

52 Sait Halim Paşa'nın oğlu olan Prens Halim Sait Bey mütareke sonrasında Türkiye'ye özellikle Mısır'dan getirdiği atlar ile öne çıkmıştır. Bk. Kısakürek, *age.*, s. 205.

53 Zeki Sertol, Türkiye Yarış Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği kurucu üyelerinden olup Türkiye'nin ilk lisanslı jokeyidir. Bk. "Vefat ve Başsağlığı", *TJK'nın Sesi*, Kasım 2016, S. 208, s. 59.

54 Göztepe Spor Kulübü'nün kurucu üyesi ve ilk başkanı olan İzmir'in önde gelen tüccarlarından Fehmi Simsaroglu 1936'da İzmir'de atçılığa başlamış, 1948'de İstanbul'a yerleşmesinin ardından

başkanlığında faaliyet gösteren “Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti”⁵⁵ ile karşılaşmaktadır. Cemiyetin isminde Karaosmanoğlu’nun küçük ama anlamlı bir değişikliği de olmuştur. Akson’un ifadesiyle Karaosmanoğlu’nun “Atın sahibinden evvel yetiştiricisi gelir, yetiştirici tabiri, sahibi tabirine takaddüm etmelidir” önerisi kabul görerek cemiyetin adı “Yarış Atları Sahipleri ve Yetiştiricileri Cemiyeti” yerine “Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti” olmuştur.⁵⁶ Bu cemiyetin faal olduğu süreçte dönemin önde gelen isimlerinin koşulara ilgi gösterdiği bilinmektedir. İsmet İnönü’den Kazım Karabekir’e, Celal Bayar’dan Abdülhalık Renda’ya kadar gerek Gazi Koşularına gerekse Cumhuriyet Koşularına kırklı yıllarda iştirak edilmiştir.⁵⁷ 1948’de de “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Koşusu” düzenlenmeye başlamıştır.⁵⁸ Ancak zamanla yaşanan yozlaşma, Türkiye’de at yarışlarının organize edilmesinde yeni bir döneme girilmesini beraberinde getirmiş; her ne kadar Sait Akson öncülüğünde Fehmi Simsaroglu, Fikret Yüzatlı ve Ahmet Atman; Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti’nin ikinci başkanlığını yürüten Yaver Yüzbaşı Cahit Apayık vasıtasıyla Cumhurbaşkanı İnönü’ye başvurup jockey kulübü kurulmasına ön ayak olmuşlarsa da bu girişim 1948’de Ziraat Vekili Tahsin Coşkan döneminde konferans yapılmasından öteye gidememiş, 1949’da da yeni Ziraat Vekili Cavit Oral’ın daha ılımlı yaklaşmasına karşın Başbakan Hasan Saka’nın “devletleştirme” fikrine takılmıştır. Ancak Oral’dan 1950 Genel Seçimlerinin sonrasında bu konuyla daha yakından ilgilenecekleri sözünü de almışlardır.⁵⁹

Bu süreçte, İstanbul At Yarışlarında hakem heyetinin aldığı kararı protesto eden halkın yarış alanındaki tesislerle sabit tesisleri ve büfeyi kırmaması, hakem kalesini, şeref tribününü, at sahiplerinin özel tribünlerini, müdüriyet binasını, muhasebe ile bilet satış gişelerini yakması hadiselerinin ancak jandarma ve polis müdahalesiyle bastırılabilir düzeyde ulaşması çok ses getirmiştir. Bakırköy

---

Veliefendi Hipodromu’nun arkasında kalan harayı kurmuştur. Büyük kısmı yurt dışından getirilen 25 kısırak ve aygır ile toplamda 100’ün üzerinde at bulunan Simsaroglu Harasında o yılların şampiyonları yetişmiş, özel haracılığın ilk adımları atılmıştır. Bk. “Onur Yetkin”, *TJK’nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 27; Akson, *age.*, s. 52.

55 Haydar Çevik, “TYAYSD’nin 74. Yılı”, *Atçının Sesi*, Şubat-Mart 2017, S. 16, s. 26.; “Veliefendi Çayırı”, *TJK’nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219, s. 37.

56 Akson, *age.*, s. 91.

57 Mustafa Abdülhalık Renda, *Günlükler 1920-1950*, haz. Ayaç Demirci-Sabri Sayarı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s. 715, 780; İnönü, *age.*, s. 301; Karabekir 1, *age.*, s. 1424.

58 “Altıncı His”, *TJK’nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 66.

59 Akson, *age.*, s. 93; Kısakürek, *age.*, s. 198-199.

İtfaiyesi tarafından söndürülen Veliefendi yangınında halkın yangın hortumlarını kesmesi, jandarmayla kavgaya tutuşması da 31 Temmuz 1949 olayının önemini gösteren eylemlerdendir.⁶⁰ Olayların ardından yarışlar ancak 10 Eylül'de yeniden başlayabilmiştir.⁶¹ Fakat yarışlarda hile yapılıp yapılmadığı gibi söylentilerin Veliefendi Hadisesi sürecinde basın aracılığıyla daha yaygın hale gelmesi, atçılıkla ilgili düzenlemelerin yapılması konusuna yoğunlaşılmasını beraberinde getirmiştir. Bu düzenlemelerse 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti (DP) döneminde gerçekleştirilebilmiştir.

Resim 1: Veliefendi Hadisesi

Kaynak: “Veliefendi’deki Dünkü Hadiseden Resimler”, *Son Posta*, 1 Ağustos 1949, s. 3.

Jokey Kulübü’nün Kurulması ve Türkiye Jokey Kulübü Olmasına Kadar Geçen Süreçte Faaliyetleri

Bir jokey kulübü kurulmasına yönelik düşünceler ilk olarak Yarış ve İslah Encümeni’nin yarışlar düzenlediği yıllarda doğmuşsa da bunun gerçekleşebilmesi,

60 “Dünkü At Yarışlarında Büyük Hadiseler Oldu”, *Akşam*, 1 Ağustos 1949, s. 2; “At Yarışlarında Çıkan Hadise”, *Ulus*, 1 Ağustos 1949, s. 1-4.

61 “At Yarışları”, 10 Eylül 1949, *Cumhuriyet*, s. 2.

çeyrek asırdan fazla zaman sonrasında mümkün olabilmıştır. Öncelikle Celal Bayar'la Akif Akson, Sait Akson ve Atıf Esenbel arasında görüşülen ve kabul gören konu, ilk merhalede Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti'ni doğurmuş,⁶² kulübün yaşama içinse 1950'ye değin beklenilmiştir. Nihayetinde DP'nin iktidara gelmesinden sonra at yarışları hususunda düzenlemeler yapılmasını isteyenlerden Özdemir Atman⁶³, Sait Akson⁶⁴ ve Nejat Evliyazade⁶⁵ yedi maddeden oluşan bir yasa tasarısı hazırlayıp Başbakan Adnan Menderes'e sunmuşlardır.⁶⁶ Akabinde Milli Mücadele sürecinde Batı Anadolu'da süvari birliklerinin hazırlanmasına mühim katkı sağlayan ailesinin izinden giderek İzmir ve Manisa'daki at çiftliklerinde yetiştiricilikle uğraşan DP Manisa Milletvekili Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Adnan Menderes tarafından jokey kulübünün kurulmasıyla görevlendirilmiştir.⁶⁷ Karaosmanoğlu'nun Süvari Dairesi'nin emekli başkanı ve DP Kocaeli Milletvekili General Saim Önhon⁶⁸ ile birlikte çalışmaların başlamasını önermesiyle de kulübün temelleri atılmıştır. Bu doğrultuda tüzüğü hazırlanan Jokey Kulübü'nün kurucuları olarak Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Başbakan Adnan Menderes'in yakın arkadaşı ve Berin Hanım'ın eniştesi olan, İzmir'in ilk at yarışlarını organize eden Refik Bey'in oğlu Nejat Evliyazade, Saim Önhon, at üretim ve yetiştiriciliğiyle uğraşan Prens Halim Sait Türkhan ile babası da atçılıkla uğraşan, İngiltere'de teorik atçılık bilgisiyle kabul gören Sait Akson da yer almıştır ki aynı isimler Jokey Kulübü'nün ilk yönetim kurulunu da

62 Akson, *age.*, s. 90-91.

63 At Yarışları Yazarları Derneği tarafından 1996'da "*en başarılı at sahibi*" seçilen Özdemir Atman, atçılık ve yarışçılıkla ilgili bir aileden gelmektedir. Babası Ahmet Atman kulübün kuruluşunda da etkin rol oynamıştır. Bk. Türker İnanoğlu, *En Güzel Köy Kanlıca*, Beykoz Belediyesi Yayınları, İstanbul 2020, s. 116; "Halis Karataş Yılın Jokeyi", *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1997, s. 16; Üyken, *age.*, s. 46.

64 Sait Akson'un babası İngiliz atlarının Türkiye'ye getirilmesine öncülük eden atçılığın önemli isimlerinden Avukat Akif Akson'dur. Bk. Torun, *agt.*, s. 299.; Kısakürek, *age.*, s. 203.

65 İzmir'de Altay Spor Kulübü'nü kuran Nejat Evliyazade bu kulübe atının ismini vermiştir. Kendisi aynı zamanda Belçika'da futbol oynayan ilk Türk olup Altay'ın renkleri de bu takımdan gelmektedir. Bk. "İki Dünyanın Köprüleri Neslişah Evliyazade Ekmekçi", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 34.

66 Üyken, *age.*, s. 60.

67 Dilşen İnce Erdoğan, "Demokrat Parti Döneminde Spor", *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)*, C 3, ed. Dilşen İnce Erdoğan-İsmail Hakkı Demircioğlu-Serpil Seda Şimşek, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2021, s. 1820.

68 Saim Önhon (Ahmet Saim Önhon), DP'nin 9. Dönemde Kocaeli, 10. Dönemde Urfa Milletvekilliğine seçilmiştir. Önhon, TJK Kurucu Üyesi ve Yönetim Kurulu Genel Sekreterliğini yapmıştır. Bk. *TBMM Albümü*, s. 578, 674.

oluşturmuşlardır.⁶⁹ 23 Ekim 1950’de, Ankara’da⁷⁰ “*Jokey Kulübü Derneği*” adıyla kurulan derneğin⁷¹ kurucuları, Türkiye Jokey Kulübü (TJK) Derneği Tüzüğü’nün ikinci maddesinde belirtilmektedir. Jokey Kulübü’nün kuruluş amacı “Türkiye’de at yarışlarının milletlerarası nizam, usul ve gelenekler dairesinde tertip ve idare etmek, yarışçılık ve yetiştiriciliğimizin gelişip ilerlemesini sağlayacak tedbirleri almak, bu yolda her türlü teşebbüs ve faaliyette bulunmak” şeklinde belirtilmiştir.⁷²

Tablo 1: Jokey Kulübü’nün İlk Yönetim Kurulu

Görevi	Adı	Mesleği
Başkan	Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu	Devlet Bakanı, Manisa Milletvekili
Genel Sekreter	Saim Önhon	Kocaeli Milletvekili
Sayman	Halim Sait Türkhan	Çiftçi
Üye	Nejat Evliyazade	Çiftçi
Üye	Sait Akson	Hukukçu

Kaynak: *Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü*, İstanbul 2017, s. 3.; *Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü*, İstanbul 2021, s. 4.; Doğan Akbeyaz, *Demokrat Parti Dönemi Türk Sporü*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2018, s. 92.

1950’de 24 asil üyeye sahip olan Jokey Kulübü’ne katılım giderek artmışsa da⁷³ Akis’e göre ilk yıllarda kulübün ileri gelenlerinin çoğu at ve yarış konularını bilmeyenlerden ibarettir.⁷⁴ Genel itibariyle Demokratların kendisini gösterdiği kulüpte atçılık hususunda bilinçli olan insanların bulunmadığını söylemek çok doğru olmayacaktır, fakat Akis’in muhalif yayın organı olması nedeniyle bu izahı da şaşırtıcı gelmemelidir. Kulüpte DP’nin ağırlığını hissettirmesi ise ellili seneler boyunca devam edecektir. Nitekim 14 Nisan 1951’de Cumhurbaşkanı Bayar’ın da katılımıyla düzenlenen törende Jokey Kulübü, Ankara Ziya Gökalp Caddesi’nde

69 Hakan Demirci, “Geçmişini Bilmeyen Gelecekte Ne Bekler?”, *Açıının Sesi*, Ekim-Kasım 2016, S. 14, s. 29; Doğan Akbeyaz, *Demokrat Parti Dönemi Türk Sporü*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2018, s. 91-92; Üyken, *age.*, s. 60.

70 12 Ekim 1986 tarihli olağanüstü kongrede TJK’nın merkezini İstanbul’a taşınmasına karar verilmiştir. Bk. Tutel, *age.*, s. 84.

71 Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü, İstanbul 2017, s. 3; *Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü*, İstanbul 2021, s. 4.

72 Üyken, *age.*, s. 61.

73 Tutel, *age.*, s. 84.

74 “Jokey Kulübünün Durumu”, *Akis*, 29 Mayıs 1954, s. 31.

ilk lokalini açmıştır. Lokalin açıldığı evin sahibi TBMM Başkanı ve DP İçel Milletvekili Refik Koraltan olup kulübün açılışında onunla beraber Tarım Bakanı ve DP Maraş Milletvekili Nedim Ökmen de yer almıştır.⁷⁵ 1951, Türkiye'nin binicilik konusunda yeniden uluslararası yarışlarda yer aldığı sene olmuştur. 1948 Londra Olimpiyatlarına, atların yaşlı ve sağlık engelleri bulunmasına karşı rakipleri görmek ve olimpiyat deneyimi kazanmak adına katılan Türkiye buradan başarıyla dönememiştir de sonrasındaki süreçte Almanya'dan yeni atlar almıştır. Ayrıca yeni biniciler 1947'de çalışmaya başlayarak alfabetik olarak Alpaslan Güneş, Bedri Böke, Cevdet Sümer, Kemal Özçelik ve Salih Koç'tan oluşan bir ekip kurulmuştur. Bu isimler, 1951'de Türkiye'yi uzun bir aradan sonra milletlerarası müsabakada temsil etmiş ve 1948'e nazaran daha başarılı sonuçlar elde etmişlerdir.⁷⁶ Atçılıkla ilgili mühim bir gelişme 1952'de gerçekleşmiş, 15 Şubat'ta 5883 sayılı "Safkan Arap ve Safkan İngiliz Atlarının Soy Kütüğüne Kaydına Dair Kanun" yürürlüğe girmiştir.⁷⁷ Aynı yıl koşulara sadece Türkiye'de doğan veya doğdukları yılda anneleriyle gelen taylar katılmaya başlamıştır.⁷⁸ Elbette 1952'nin en önemli hadisesi At Yarışlarına dair yasa tasarısı ve kulübün yararlı cemiyetlerden sayılmasına yönelik yazının hazırlanması olmuştur. Ancak bunların neticelenmesi 1953'te gerçekleşebilmiştir ve 1953'te Jokey Kulübü, ismine "Türkiye" ifadesini de almıştır.

Türkiye Jokey Kulübü Adının Alınması ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu Dönemi (1953-1955)

1950'de kurulan ve başkanlığını Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun üstlendiği Jokey Kulübü için 1953 senesi dönüm noktalarının en mühimidir. Zira kulüp, Devlet Şurası Umumi Heyeti'nin 15 Aralık 1952 tarihli kararı ve İçişleri Vekilliği'nin 3 Ocak 1953 tarihli yazısı üzerine Hükümetin 7 Ocak 1953'te kabulüyle "genel menfaatlere yarar cemiyetlerden" sayılmıştır.⁷⁹ DP'nin kuruluşunun yedinci yılına denk gelen ilgili düzenlemenin Resmi Gazete' de yayınlandığı 10 Şubat tarihi

75 Tutel, *age.*, s. 82.; Üyken, *age.*, s. 63.

76 Hasan Ali Say, "1956 Stockholm Olimpiyatları", *TJK'nın Sesi*, Ocak 2020, S. 246, s. 60-61.

77 Kaşif Birengel, "Yurdumuzda Yapılan At Yarışları, Islahı, Üretimi ve Soy Kütüğü ile İlgili Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler", *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 338.

78 Akson, *age.*, s. 65.

79 BCA, 30.18.1.2/131.1.19., 07.01.1953. Resmi Gazete, Kararnameler, Başvekalet Devlet Matbaası, S. 8331, 10 Şubat 1953, s. 5513.

itibariyle kulüp artık “Türkiye Jokey Kulübü” adını resmen almıştır.⁸⁰ Dolayısıyla 18 Aralık 1950 tarihli Yeni İstanbul’da “at yarışlarının esaslı surette organize edilmesi için” Karaosmanoğlu’nun girişimiyle “Türkiye Cokey Kulübü” nün Ankara’da kurulduğuna dair bir haber yayınlanmakla beraber⁸¹ kulübün önüne “Türkiye” adının verilmesi 1953’te resmîyet kazanmıştır. Kulübün at yarışlarını düzenleme hususunda otoriteyi üstlenmek istemesine dair gelişmelerse Nihat Eğriboz’un Tarım Bakanlığı döneminde gerçekleştirilen konuşmalarla başlamışsa da neticelenmesi o kadar çabuk olmamıştır. Bu talebin gerçekleşmesinde Sedat Evliyazade’nin Başbakan Menderes’le irtibata geçmesinin tesiri görülmüş, en nihayetinde Nedim Ökmen’in bakanlığı esnasında tamama ermiştir.⁸² Sürece bakıldığında Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanıp 19 Haziran 1952’de Bakanlar Kurulu’na TBMM’ye sunulması kararı verilen tasarı, 5 Ağustos 1952’de Adnan Menderes’in imzasıyla Meclis’e arz edilmiş; Tarım, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları komisyonları tarafından on bir aylık süre zarfında değerlendirilip kısmi düzenlemeler yapılarak Meclis’e gönderilmesiyle gündeme gelmiştir.⁸³ 10 Temmuz 1953’te İçişleri Bakanı Etem Menderes’in “ivedilikle” görüşülmesine dair talebi üzerine de TBMM’nin gündemine girerek aynı tarihte direkt maddelerinin görüşülmesiyle kabul edilmiştir.⁸⁴ 15 Temmuz 1953’te Resmi Gazete’de yayınlanan 6132 sayılı “At Yarışları Hakkındaki Kanun”; ülke genelinde ve yurt dışında at yarışlarıyla bu yarışlar için müşterek bahislerin düzenlenmesini ve hipodromların işletilmesini Tarım Bakanlığı’nın uhdesine vermiştir.⁸⁵ Yarışların atların ıslahı gayesini taşıyor olması ve 4631 sayılı “Hayvan Islahı Kanunu” gereğince hayvanların ıslahının bu bakanlık bünyesinde toplanması 1953’teki kararın temelini oluşturmaktadır.⁸⁶ 6132 sayılı yasanın beşinci maddesiyle yarışların yapılması ise TJK’ya verilmiştir.⁸⁷ Bununla alakalı olarak Tarım Bakanlığı’nın ağustos ayında yaptığı teklif, 9 Eylül 1953’te Hükümet tarafından uygun görülerek TJK Genel Sekreteri Saim Önhon

80 Resmi Gazete, “Kararnameler”, S. 8331, Başvekalet Devlet Matbaası, 10 Şubat 1953, s. 5513.

81 “Kısa Haberler”, Yeni İstanbul, 18 Aralık 1950, s. 2.

82 Akson, *age.*, s. 95-96.

83 “At Yarışları Kanunu Layihası ve Tarım, Geçici, Adalet ve İçişleri Komisyonları Raporları (1/431)”, *TBMM Tutanak Dergisi*, S. 154, 10 Temmuz 1953, s. 1-15.

84 *TBMM Tutanak Dergisi*, 9. Dönem, C 24, 106. Birleşim, 10 Temmuz 1953, s. 486, 501.

85 *Resmî Gazete*, “At Yarışları Hakkında Kanun”, S. 8458, Başvekalet Devlet Matbaası 15 Temmuz 1953, s. 6707.

86 Şükrü Turgay Kop, “Atçılık Çalıştayı-Uluslararası Yarışlar”, *Açıının Sesi*, Ağustos-Eylül 2016, S. 13, s. 28-31, s. 29.

87 Günay, *agm.*, s. 11.

ile Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in imzalarıyla Ankara, İstanbul ve İzmir'de yapılan yarışların 20 yıllığına hak ve salahiyeti TJK'ya verilmiş ve kulüp bu yetkiyi 3 Ekim 1953 itibariyle kullanmaya başlamıştır.⁸⁸

Akis, bu gelişmenin ardından TJK'nın esas manada "tam ve resmi başlangıç" yaptığını belirtmektedir. Ancak yapılan düzenlemeyle kulüpten yüklü meblağların istenecek olmasının yarattığı hoşnutsuzluk da değerlendirilmelidir. Nitekim Ankara Hipodromu için Ankara Muhasebe-i Hususiyesi'nin ve belediyeye ait hipodrom tesisleri için de Ankara Belediyesi'nin kulüpten istediği ücretler yüklü miktarlarda olup yarışların düzenlenmesi hususunda TJK'yu zora sokmuştur.⁸⁹ Özdemir Atman'ın ifadesiyle 6132 sayılı yasanın "hazırlıksız yakaladığı" kulüpte bu sürecin başında bir memur ve haftada tek gün gelen bir muhasebecinin haricinde kimse bulunmamaktaydı. İşleri yoluna koymak adına TJK, Yönetim Kurulundan Fikret Yüzatlı'yı İstanbul'da, Özdemir Atman'ı ve hemen sonrasında Kemal Tamer'i Ankara'da, William Giraud'u İzmir'de⁹⁰ "murahhas aza" sıfatıyla idari görevlere getirmiştir. Bu paylaşımın ardından Atman, Sadettin Sükan ile Ankara'ya giderek Özel İdare'den Hipodromu almış, küçük bir kadro oluşturarak 1953 Sonbahar Yarışlarını 3 Ekim-20 Aralık 1953 arasında düzenlemiştir. Bu yarışlar esnasında TJK Genel Sekreteri ve DP Kocaeli Milletvekili Saim Önhon'un 17 Ekim'de kulübün lokalinde gazetecilere verdiği kokteylde hem kendisi hem de kulüp müdürü Salahaddin Tanyolaç faaliyetlerle ilgili basına açıklamalarda bulunmuşlardır.⁹¹ İstanbul Hipodromunu At Sahipleri Derneği'nden devralan kulüp, İzmir'i de aynı şekilde üstüne almıştır. İnsanların güvenini yitiren Özel İdare'den TJK'ya geçtikten sonra müşterek bahisteki artış gözle görünür bir hal alarak aynı yılın ilkbaharında 81 bin iken sonbaharda 250 bine yükselmiştir.⁹²

88 BCA, 30.18.1.2/133.72.10., 09.09.1953. *Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü*, İstanbul 2017, s. 25; Üyken, *age.*, s. 74. At yarışlarının yapılması hakkının kulübe verilmesi konusunda 1953'te alınan karar, 1973 ve 1993'te yenilenecek ve Adana ile Konya'daki yarışlar da dahil edilerek 20 seneliğine daha uzatılmış, bu illere 1980'de Bursa, 1998'de Şanlıurfa, Elazığ, Samsun ve Gaziantep de eklenmiştir. Bkz. BCA, 30.18.1.2/306.88.2., 02.11.1973. BCA, 30.18.1.2/762.513.3., 22.11.1993. BCA, 30.18.1.2/403.144.8., 01.08.1980. BCA, 30.18.1.2/929.137.3., 30.03.1998.

89 "At Yarışları", *Akis*, 22 Mayıs 1954, s. 31.

90 Kulübe 1951'de asli üye olarak seçilen William Giraud Türkiye'de safkan İngiliz atlarının yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. 1946'da yetiştiriciliğe başlayan Giraud'un İzmir'de Şirinyer Hipodromu'nun hemen yanındaki bölgeye kurduğu Cennet Harası da bugün TJK'nın ahır kompleksi olarak kullanılmaktadır. 1954'te ilk kez düzenlenen TJK Koşusu'nu da Giraud kazanmıştır. Bk. Muslihittin Gurup, "William Giraud", *TJK'nın Sesi*, S. 223, s. 18-19.

91 "Jokey Kulübü Kokteyli", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1953, s. 2.

92 Üyken, *age.*, s. 73-74.

1953 kararıyla TJK'ya verilen yarışlarda bugüne değin safkan İngiliz ve Arap olmak üzere iki cins atların yarışı gerçekleştirilmektedir.⁹³ 1953'te ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir'de binicilik ajansları kurulmuş, böylece subaylar haricinde at sporuna yönelecek gençlere kapılar açılmıştır. Bununla beraber 1954 itibarıyla ve on sene devam edecek şekilde Türk süvarilerinin en verimli dönemlerini yaşadıkları görülmektedir. Nitekim bu süreçte öne çıkan isimler, 1947'den beri devam edenlerle beraber, Alpaslan Güneş, Bedri Böke, Cevdet Sümer, Fethi Gürcan, Kemal Özçelik, Mennan Pasinli, Nail Gönenli, Salih Koç, Selim Çakır, Ramiz Egelidir.⁹⁴ Bu ekipten Yüzbaşılar Salih Koç, Bedri Böke, Kemal Özçelik ve Cevdet Sümer ile Üsteğmen Alpaslan Güneş, 3-11 Nisan 1954 tarihlerinde Marsilya'daki yarışmalarda iki birincilik, beş ikincilik, dört üçüncülük, iki dördüncülük ve iki beşincilik kazanmışlardır. Bu müsabakalarda Yzb. Kemal Özçelik'in Avrupa Şampiyonluğunu kazandığı 2.10 cm.lik Binicilik Engel Atlama rekoru ise Türkiye'de halen kırılmamıştır.⁹⁵ Bu dönemde ayrıca 1951'de Mısır, 1954'te İtalya, Fransa, İsviçre, 1955'te Yugoslavya ve İtalya'da düzenlenen müsabakalara binicilerimiz katılmışlardır.⁹⁶ 1954'e gelene değin çalışan sayısının az, ekonomik olanakların kısıtlı olduğu, 27 üyesi bulunan ve faaliyetlerin Sait Akson, Özdemir Atman ile TJK Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Meker tarafından üstlenildiği kulübün yıllık kongresi 27 Şubat 1954'te gerçekleştirilmiş, katılımın az olduğu kongrede idare heyetine "Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Etem Menderes, Saim Önhon, Fikret Yüzatlı, Sadık Giz, Özdemir Atman ve Sait Akson" seçilmiştir. Kongrede planlanan foto-finiş makinesinin alınması gerçekleştirilirken, bir diğer karara varılan madde Veliefendi Yarış Alanının hipodroma dönüştürülmesiyle ilgili olarak da buranın Sipahi Ocağı'na ait yaklaşık beş dönümlük arazisi satın alınmış, yeni hipodrom projesi için Mimar Vietti Violi ile anlaşılmıştır. Bu girişimlerin yapılabilmesi, yarışlardan elde edilen gelirlerin artmasıyla sağlanmıştır ki bu doğrultuda Tarım Bakanlığı'nın da onayıyla Ankara Sonbahar Yarışlarına dört cumartesi daha eklenmiş, İstanbul Yaz Yarışları haftada iki güne çıkarılmıştır. Aynı şekilde ikili bahis de ikiden üçe yükseltilmiştir. Aynı yıl içinde TJK ilk kez sadece

93 Saadetin Atı, "Türkiye'de At Yarışları", *Türk kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 335.

94 Tutel, *age.*, s. 114.

95 "Süvarilerimizin Fransa'da Kazandıkları Büyük Başarı", *Akşam*, 13 Nisan 1954, s. 8. "Binicilerimizin Avrupa'da Kazandıkları Patlak Başarılar", *Akşam*, 14 Nisan 1954, s. 2. Say, Ocak 2020, s. 60-61.

96 Ünver, *agl.*, s. 72-74.

Arap atlarının olduğu yarışlar da düzenlemiştir.⁹⁷ Bu dönemde yarışlarda görevli isimler içinde komiserlik vazifesini yürütenler Prof. Tevfik Başer, Sait Akson, Cemil Akok olmuş ve Başer İstanbul ile Ankara'daki yarışların başkomiserliğini üstlenirken Akok da komiserliğin yanı sıra TJK'nın muhasebeciliğini yürütmüştür.⁹⁸ Türkiye Yarış Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği ile TJK Yönetim Kurulu ve Disiplin Kurulu Üyeliklerinde bulunan Sadettin Sükan ise 1953-1956 arasında Ankara Hipodromu'nun müdürlüğünü yapmıştır. Kulübün halen kullanılan ambleminin belirlenmesinde de tesiri olan Sükan, konuyla ilgili Mimar Selçuk Milar ile görüşmüş ve çizimi o gerçekleştirmiştir.⁹⁹

TJK için oldukça önemli bir sene olan 1955'te, at yarışlarının neticelerini fotoğraflarla tespit eden ve 1954'te Sait Akson ile Özdemir Atman'ın çabalarıyla alınan foto-finiş cihazı bir sene gümrükte durduktan sonra Türkiye'ye gelmiş, Ankara Hipodromuna montajı yapılarak 1 Mayıs itibarıyla at yarışlarında mekanik hale geçilmiştir. Bundan ayrı at sayıları arttığı için İstanbul'da yüz boks kapasitesinde ahır yapılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁰ 1955'te federe binicilik kulübü olarak Ankara Atlıspor Kulübü, 1957'de de İstanbul Atlıspor Kulübü faaliyete başlamıştır.¹⁰¹ 1955'te Ankara, İstanbul ve İzmir programlarında bulunmak üzere "Vali Kupası Koşusu" konulmasına karar verilmiş; gelen talepler üzerine ve TJK Genel Sekreteri Saim Önhon'un dile getirmesiyle Adana'da hipodrom yapılması gündeme gelmiştir. Şubat 1955'te gerçekleşen Genel Kurulda idare heyetinde değişiklik yaşanmazken Karaosmanoğlu, Önhon, E. Menderes, Yüzath, DP İzmir Milletvekili Giz¹⁰², Atman ve Akson görevinde kalmıştır. DP Balıkesir Milletvekili Enver Güreli'nin ve DPManisa Milletvekili Adnan Karaosmanoğlu'nun murakıplığı da devam etmiştir.¹⁰³ 1955-1956 yıllarında TJK'nın Hukuk Müşavirliğini ise DP'nin 10. Dönem Yozgat Milletvekili İhsan Aktürel üstlenmiştir.¹⁰⁴ 1956'da TJK'ya asli üye olan Sadettin Karacabey de DP'den 9, 10 ve 11. Dönemlerde Bursa

97 Üyken, *age.*, s. 77-79.

98 "Yarış Komiserleri", *Akis*, 5 Haziran 1954, s. 34.

99 Çevik, *agy.*, s. 27. "Sadettin Sükan", *TJK'nın Sesi*, Ağustos 2021, S. 262, s. 72.; Üyken, *age.*, s. 74.

100 "Foto-finiş", *Akis*, 8 Ekim 1955, s. 34.; Tutel, *age.*, s. 82-83.; Üyken, *age.*, s. 79.

101 Tutel, *age.*, s. 116.

102 Sadık Giz, 9, 10 ve 11. Dönemlerde DP'den İzmir Milletvekilliği yapmıştır. Bk. *TBMM Albümü*, s. 726.

103 Üyken, *age.*, s. 80-81.

104 *TBMM Albümü*, s. 676.

Milletvekilliği yapmış bir isimdir. Ayrıca Karacabey Spor Kulübü ile Bursa Atlı Spor Kulübü Başkanlıklarında bulunmuştur.¹⁰⁵

Tarım Bakanlığı'na bağlı olması dolayısıyla üyelerinin rahatsızlık duyması, 1955'te TJK' da sıkıntuların görünmesine yol açmıştır. Öyle ki Genel Sekreter Önhon'un bir kısım yetkilerin bakanlığa bırakılmasına dair öneride bulunması ve bununla ilgili sözleşmenin imza edilmesi 6 Ağustos 1955'te Özdemir Atman'ın istifasına yol açmış, onun yerine İdare Heyetine Sedat Evliyazade girmiştir. Ağustos 1955'te İstanbul'da yapılan Olağanüstü Kongrede de yarışçılıktan ne anlaşılmasıyla ilgili fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Bu ayrılıklar kulübün yarış dergileriyle de arasının açılmasına yol açmıştır.¹⁰⁶ 1955'te yaşanan 6-7 Eylül Olayları nedeniyle Örfi İdarenin uygulanmasıyla¹⁰⁷, devam etmekte olan İstanbul Atlı Yarışlarının 10-11 Eylül tarihli son iki yarışının burada yapılmasına izin verilmeyerek koşular Ankara'ya alınmıştır. Yine 1955'te Ziraat Vekilliği'nin hazırladığı At Yarışları Nizamnamesi ile At Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi, uzun çalışmaların neticesinde Bakanlar Kurulu tarafından 19 Temmuz'da kabul edilip yaklaşık bir ay sonra yürürlüğe girmiştir. Sonraki dönemlerde maddeleriyle bentlerinin bir kısmı değişikliğe uğrayan bu nizamnameyle yarış otoritesinin ismi Ziraat Vekaleti olmaktan çıkıp "Tarım ve Orman Bakanlığı" olmuştur. 1955'in sonlarında hükümette yaşanan değişikliklerle Nedim Ökmen'in Maliye Bakanlığı'na, Esad Budakoğlu'nun Tarım ve Orman Bakanlığına getirilmesi; Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun kabinede yer almaması TJK' da değişiklikler doğurmuştur.¹⁰⁸

Türkiye Jokey Kulübü'nde Etem Menderes Dönemi (1956-1960)

1950 itibariyle Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun yürüttüğü TJK' nın başkanlık mevkiine 1956'da Etem Menderes getirilmiş, 27 Mayıs'a değin devam eden bu dönemde Tarım ve Orman Bakanlığı ve TJK' nın ortak çalışmasıyla At Yarışları Nizamnamesinde birtakım değişikliklere gidilerek Yüksek Komiserler Heyeti'nin tamamen bakanlığa bağlı hale gelmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda kurulan heyetin

105 *TBMM Albümü*, s. 703.

106 Üyken, *age.*, s. 81-82.

107 *Resmî Gazete*, "Kararnameler", S. 9101, Başvekalet Devlet Matbaası, 12 Eylül 1955, s. 12677.

108 *Resmî Gazete*, "At Yarışları Nizamnamesi", S. 9085, Başvekalet Devlet Matbaası, 23 Ağustos 1955, s. 12577-12588; *Resmî Gazete*, "At Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi", S. 9085, Başvekalet Devlet Matbaası, 23 Ağustos 1955, s. 12588-12590; İrfan Neziroğlu-Tuncer Yılmaz, *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, C 2, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013, s. 1086-1087; Üyken, *age.*, 82-83.

başkanlığına Tarım Bakanlığı Tetkik ve İstişare Heyeti Başkanı İhsan Akhun, genel sekreterliğine Veteriner İşleri Genel Müdür Vekili Enver Erlat getirilmiştir. Heyetin üyeleri ise “Saim Önhon, Sadık Giz, Sadık Karacabey’den ibaret TJK üyeleri ile Prof. Tevfik Başer, Veteriner İşleri Genel Müdür Muavini Mustafa Durusoy, Ankara Veteriner Müdürü Nail Başçavuşoğlu” olmuştur. Yüksek Komiserler Kurulu ilk toplantısında 1956 At Yarışları Programını onaylamış, bu yıl içinde bir ilk olarak İngiliz atları için “Erkek ve Dişi Tay Deneme” ile “Kısrak Koşusu” düzenlenmesine karar verilmiştir.¹⁰⁹

Tablo 2: Türkiye Jokey Kulübü’nün Başkanları

Başkan	Görev Süresi			
F. Lütfi Karaosmanoğlu	1950-1956			
Etem Menderes	1956-1960			
Fehmi Simsaroğlu	1960			
Fikret Yüzatlı	1960-1961			
Vehbi Koç	1961			
Kazım Köylü	1962			
Sahir Kurutluoğlu	1962-1966			
Özdemir Atman	1967-1968	1987-1990		
Burhan Karamehmet	1969-1972			
Sadun Atığ	1972-1975	1979-1980		
Zühtü Erişen	1975			
A. Cemal Kura	1976-1978	1985-1987		
Basri Karabucak	1980-1982			
Nail Avunduk	1982-1984			
Kenan Binak	1984-1985	1990		
Orhan D. Özsoy	1990-1992			
Hazım Gözlükçü	1993-1995			
Ali Doğan Ünlü	1995-1996			
Tali Çalbatur	1996-1997			
Muammer Kitapçı	1997-1998			
Hazım Gözlükçü	1993-1995	1998-1999		
Ö. Faruk Girgin	1999-2001	2001-2003	2003-2004	2011-2012

¹⁰⁹ Üyken, *age.*, s. 83-84; Tutel, *age.*, s. 84.

Umur Tamer	2004-2007			
Yasin Kadri Ekinci	2007-2009	2015-2018		
Serdar Adalı	2012-2013	2013-2015	2018-2021	2021-...

Kaynak: Eser Tutel, *At Yarışları ve Atlı Sporlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 84-85; Nimet Üyken, *Türkiye Jokey Kulübü Tarihiçesi*, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 2000, s. 56-57; “Serdar Adalı 4. Kez Başkan”, *TJK'nın Sesi*, Nisan 2021, S. 258, s. 11.

Her ne kadar 1951’de Karacabey Harası, 1939’dan beri devam eden ve İngiliz Elçi Sir Percy Lorain’in İngiltere’den getirttiği safkan İngiliz atlarıyla geliştirilen¹¹⁰ yetiştiricilik yerine bunları satıp Arap atı yetiştiriciliğine başlamışsa da, 1955-1956 itibarıyla “Selahattin Haşve, Zühtü Erişen, Nurettin Karaca, Cemal Kura, Nuri Oğlakçı, Joe Clark, Basri Çiftkurt, Dr. Savich, DP İzmir Milletvekili Osman Kapani, William Giraud, Şadi Eliyeşil¹¹¹, Özdemir Atman ve Semiral Bilbaşar” gibi isimler İngiltere’den yeniden kısarak ve aygır getirmişlerdir. Bu durum Sadettin Atıĝ’ın oğlu Sadun Atıĝ’ın İzmit’te kurduğu Hasan Paşa Çiftliği Harası gibi yeni haraların açılmasını sağlamıştır.¹¹² Pek çok gelişmenin yaşandığı 1956’da hipodromlarla ilgili sorunların çözülmesine çalışılıp Ankara ile Adana Hipodromları ihaleleri gerçekleştirilmiş, İzmir Hipodromu düzenlenerek foto-finiş kulesi yapılmıştır. Perşembe yarışları yıllık programa dahil edilirken Arap atlarının C Grubu oluşturulmuş, Tarım Bakanlığı’yla samimiyet sağlanmış, Adana’ya yarış düzenleme olanağı kazandırılmış, yıllık yarış programlarının hazırlanması öne çekilmiş, basınla ilişkiler yumuşatılmıştır.¹¹³

Basınla münasebetlerin düzelmesinde mühim rol oynayan, Akis’in “Demokrat Parti iktidarının İzmir milletvekili, jokey kulübü hâkimi ve daha ehemmiyetlisi Başbakan Menderesin akrabası” tanımında bulunduğu Sadık Giz,¹¹⁴ 30 Nisan

¹¹⁰ Akson, *age.*, s. 50.

¹¹¹ Tarsus’un tanınmış ailelerinden olan Şadi Eliyeşil’in damadı ve aynı zamanda yeğeni olan Sadık Eliyeşil de 1950’li yılların önemli at yetiştiricilerinden ve yarışçılarından birisi olup bu konularla ilgili araştırmalarıyla tanınmıştır. Şadi Eliyeşil kırkı yılların sonunda Tarsus’ta Çamtepe Harasını oluştururken Sadık Eliyeşil’in kitaplarının çok büyük bir kısmı ise TJK Müze ve Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Bk. Hasan Saydam, “Sadık Eliyeşil”, *TJK’nın Sesi*, Nisan 2018, S. 225, s. 21; Akson, *age.*, s. 53.

¹¹² Mustafa Alver, “Türkiye’de İngiliz Atı Yetiştiriciliği ve Haralar”, *Türk kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 333; Akson, *age.*, s. 54, 78.

¹¹³ Üyken, *age.*, s. 87.

¹¹⁴ “Kılıç ve Giz”, *Akis*, 6 Ocak 1960, s. 34.

1956'da kulüp merkezinde gazetecilerle buluşmuş, aynı yılın kasım ayında İstanbul Park Otel'de TJK'nın o zamana değin düzenlediği en büyük basın toplantısını gerçekleştirmiştir. "Ahmet Emin Yalman, Nadir Nadi, Faruk Gürtunca" gibi başyazarlar, "Doğan Nadi, Sadun Galip Savcı" gibi köşe yazarları ile tüm gazetelerin spor servis müdürlerinin bulunduğu toplantının ardından basında at yarışları haberleri yayınlanmaya başlanmıştır.¹¹⁵ 1956'nın bir diğer önemli gelişmesi ise Stockholm Olimpiyatları olmuştur. Türkiye'nin at yarışları noktasında 1948'den sonra katıldığı ilk olimpiyatlar olan 1956 Olimpiyatları, Avustralya'da düzenlenmişse de "Avustralya'ya girecek olan hayvanların altı ay karantınada tutulma zorunluluğu" sebebiyle binicilik yarışları İsveç'te yapılmıştır.¹¹⁶ Stockholm Olimpiyatlarına katılan binicilerimiz Engel Atlamada Binbaşı Salih Koç, Yüzbaşı Bedri Böke, Yüzbaşı Alparslan Güneş, Üç Günlükte ve At Terbiyesinde Yüzbaşı Nail Gönenli, Yüzbaşı Kenan Özçelik, Yüzbaşı Fethi Gürcan olmuştur.¹¹⁷ 1960'ta da Roma Olimpiyatlarına katılan Türkiye,¹¹⁸ 1957'de Avusturya, Almanya ve Fransa'da, 1958'de Fransa'da, 1959'da Fransa ve Roma'da yapılan Uluslararası Engel Atlama Yarışlarına da sporcu göndermiştir. Ayrıca 18 Eylül 1959'da İstanbul'da başlayan, ilk ve son kez bu aşamada uluslararası bir şampiyonluk olarak düzenlenen, dünyadaki en iyi binicilerin katıldığı "Birinci Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları"nda Türk biniciler ferdi başarılarından ayrı takım olarak da ikincilik kazanmıştır.¹¹⁹ Bugün halen devam eden ve en başarılı Arap atlarını bir araya getiren TBMM Koşusu da ilk kez 1959'da yapılmıştır.¹²⁰ Ayrıca 1959'da Süvari Okulu, Tuğğ. Cevat Kula komutasında Ankara'ya taşınmış ve aynı sene dağılmıştır. 1950'lerin sonuna kadar "Kara Kuvvetleri Süvari Dairesi Başkanlığı" ismiyle var olan, Türk Silahlı Kuvvetleri Süvari Daire Başkanlığı tarafından yürütülen Türkiye Binicilik Federasyonu da 1958 itibarıyla Nejat Eczacıbaşı başkanlığında ve Vehbi Koç yardımcılığında sivil yönetime geçmiş; 1960'ta "Atlı Yarışmalar Grubu" adıyla faal olsa da 1960-1964 arasında fazla

115 Üyken, *age.*, s. 85, 86.

116 Aynı şekilde ve "Avustralya'da kış sporlarına uygun olan bir dağ bulunmaması" gerekçesiyle 1956 Olimpiyatları'nın Kış Oyunları da İtalya'nın Cortina d'Ampezzo Kış Sporları Merkezi'nde yapılmıştır. Bk. Say, Ocak 2020, s. 61.

117 Ünver, *agt.*, s. 76; Eren, *agt.*, s. 17.

118 Eren, *agt.*, s. 68.

119 Tutel, *age.*, s. 115; Eren, *agt.*, 17-19.

120 "TBMM'de Cankardeşler", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2017, S. 215, s. 10. "57. TBMM Koşusu'nda Kazanan Denizim Oldu", *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24, s. 15.

varlık gösterememiş, 27 Mayıs'tan sonra atlı spordaki isimler emekliliğe sevk edilmişlerdir.¹²¹

Yurt içinde yapılan koşulara bakıldığında ise 1955'te iki güne çıkarılan yarışların 24 Mayıs 1956 itibarıyla haftada üçe yükseldiği görülecektir. TJK'nın yarışları düzenleme yetkisini aldığı 1953'ten 1956'ya değin ikramiyelerde yaşanan gelişmeler de dikkat çekecek ölçüye ulaşmıştır. Örneğin Çaldıran Koşusunun 1953'te 7000 olan ikramiyesi 1956'da 20.000 olurken aynı seneler kıyaslandığında Gazi ve Cumhurbaşkanlığı Koşuları 14.000'den 40.000'e, Hatay Koşusu 4000'den 20.000'e, Tarım Bakanlığı Koşusu ise 7000'den 30.000'e yükselmiştir.¹²² Bu neticelerin tesiriyle olsa gerek Mart 1957'de Ziraat Vekaletinin At Yarışları Hakkında Kanun'un yarış gelirleriyle ilgili maddesinde değişiklik talebi TBMM'de görüşülerek 10 Haziran'da kabul edilmiş, 19 Haziran'da Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Buna göre yarış ikramiyeleri önceki senenin gayri safi yarış geliri yekunundan hesap edilecek, cari yılda gelir önceki seneden fazla gelirse aradaki fark Ziraat Vekaleti emrine bir milli bankada açılacak özel fonda toplanacaktı. Bu düzenlemeyle bakanlık, mevcut murakabesine ilaveten maddi açıdan da ilişkili oluyordu ki bunun ilerleyen süreçte ikilikler yaratacağını söylemek gerekir.¹²³ Bununla birlikte gelirlerin giderek artış gösterdiğini eklemek de yerinde olacaktır. Nitekim 1955'te 4.521.901 olan TJK'nın yarış gelirleri, 1959'da 24.654.047'ye ulaşmıştır.¹²⁴ 1 Şubat 1959'da düzenlenen TJK Olağan Kongresi'nde de Genel Sekreter Sadık Giz, kulübün kuruluşundan itibaren gelinen süreci şöyle özetlemiştir: "1950 yılında kurulup 1953 yılı sonlarında yarışları idare etme yetkisini alan Jokey Kulübü 1954 senesini 4,5 milyon lira varidat ile kapatmıştır. 1958 geliri 20 milyon 834 bin liradır. 1953 yılında koşu ikramiyesi yekunu 600 bin lira idi. 1959 yılı için 8 milyon 285 bin lira ikramiye konmuştur." İlgili kongrede İdare Heyetine "Etem Menderes, Sadık Giz, Burhan Karamehmet, Sait Akson, Sadun Atığ, Nurullah Tolon, Fehmi Simsaroglu"; murakıplığa ise "Baha Yörük, Özdemir Atman, Seyfi Çınar" getirilmiş, kongre başkanlığını DP Kayseri Milletvekili İbrahim Kirazoğlu yapmıştır.¹²⁵ Kirazoğlu, 1958 Olağan Kongresi'nde, "DP Manisa Milletvekili Şemi Ergin, Hukukçu Münci Giz, Tarım Bakanlığı İstişare

121 Ünver, *agt.*, s. 77; Eren, *agt.*, s. 60-68; Tutel, *age.*, s. 115.

122 Üyken, *age.*, s. 85.

123 Resmi Gazete, At Yarışları Hakkındaki 6132 Sayılı Kanuna Ek Kanun", S. 9637, Başvekalet Devlet Matbaası, 19 Haziran 1957, s. 17333; Üyken, *age.*, s. 89.

124 "Atçılık", *Kim*, 24 Şubat 1960, s. 34.

125 Üyken, *age.*, s. 93-94.

Heyeti Başkanı İhsan Akhun¹²⁶, tüccar Hüseyin Mataracı” gibi asli üyeliğe seçilmiştir. TJK’ nın 1957’nin ilk haftasında yaptığı toplantısında ise İdare Heyeti tarafından “*Publik Antrenörlük*” kararı alınarak gelecek yabancı antrenöre yardım amacıyla ABD’de eğitimini bitiren, at sahibi Aziz Yener görevlendirilmiştir. Tarım Bakanı Budakoğlu ile Maliye Bakanı Ökmen’in de katıldığı ve ilk kez basına açık düzenlenen 1957 Olağan Kongresi’nde İdare Heyetinin nizamnamede değişikliğe gidip gidemeyeceği hususunda Ökmen de görüş bildirmiştir.¹²⁷

27 Mayıs Sürecinde Türkiye Jokey Kulübü

27 Mayıs ile beraber spor faaliyetlerinin yasaklanmasıyla Ankara yarışları yarıda kalmıştır. Yedi kişiden ibaret İdare Heyetinden Etem Menderes, Sadık Giz ve DP 10. Dönem Seyhan, 11. Dönem Bursa Milletvekili Nurullah Tolon’la kulübün bazı asli üyeleri de Milli Birlik Komitesi tarafından göz altına alınmıştır. İdare Heyetinde Fehmi Simsaroglu, Burhan Karamehmet, Sait Akson ve Sadun Atıg kalmış, işleyişi zora düşen TJK ile ilgili çeşitli ithamlar ortaya atılarak kulüp merkezi, hipodrom müdürlükleri aranıp evraklara el konulmuş, hesapları incelemeye alınmıştır. DP’li olduğu için Sadun Atıg sesini yükseltmezken teknik konulara hakim Sait Akson’u MBK dikkate almamıştır.¹²⁸ Çıkan söylentilerin ardından Fehmi Simsaroglu bu sıkıntılı dönemi atatabilecek kişi olarak düşünülerek kulübün başına getirilmiştir. Fikret Yüzatlı ve Vehbi Koç’un TJK Başkanlığına getirilmesi de aynı gerekçelerle olmuştur.¹²⁹ Başkanlığı Simsaroglu’nun, genel sekreterliği Burhan Karamehmet’in üstlendiği 27 Mayıs sonrasında, yarışların kısa süre sonra, 2 Haziran’da başlaması adına uğraş sarf edenlerse Özdemir Atman ile Kemal Tamer’dir. Tamer, kardeşi vasıtasıyla Mucip Ataklı’yla görüşerek konuyu Gürsel’e intikal ettirmiştir ki 26 Haziran’da gerçekleşen Gazi Koşusuna MBK Başkanı Cemal Gürsel de gelmiştir. 9 Temmuz’da Olağanüstü Genel Kurulu toplayan kulüp, Yassıada’dakilerin ihracını gündemine getirmişse de Zühtü Erişen’in mahkumiyetleri kesinleşmediği için bunun doğru olmadığını söylemesiyle sadece kulüple alakasını kesip aidatını vermeyenlere ihtar mektubu gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Yeni İdare Heyetine “Fikret Yüzatlı, Kemal Tamer, Özdemir Atman, Fehmi Simsaroglu, Burhan Karamehmet, William Giraud, Dr. Savich”, murakıplığa Baha Yörük’le Seyfi Çınar” seçilmiştir. 7 Ocak 1961’de Veliefendi’de gerçekleştirilen Olağanüstü

126 13. Dönemde AP Çorum Milletvekilliği yapmıştır. Bk. *TBMM Albümü*, s. 851.

127 Üyken, *age.*, s. 87-88, 91.

128 Üyken, *age.*, s. 96-97.

129 “Onur Yetkin”, *TJK’nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 28.

Kongre'deyse tüzüğün Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Başbakan, Milli Savunma, Dışişleri ve Tarım Bakanlarının TJK'nın doğal üyesi olduğuna dair üçüncü maddesi tartışma yaratmış ama kabul edilmemiştir. MBK döneminde Tarım Bakanlığı, isim değişikliğine giderek; Reisicumhur Kupası'na "*Devlet Başkanlığı Kupası*", Başvekil Kupası'na "*Başbakanlık Kupası*", Meclis Reisi Kupası'na da "*MBK Kupası*" adını vermiştir.¹³⁰

Demokrat Parti Döneminde Düzenlenen Koşularda Elde Edilen Neticeler

Bu dönemde düzenlenen yarışlar içinde en mühimi, her dönemde olduğu üzere, 1927'den beri yapılan, yarışılığımızın derbisi Gazi Koşusudur. Bu yarış, 1950'lerde "William Giraud, Fehmi Simsaroglu, Özdemir Ataman, Saim Pekerol, Zühtü Erişen, Yalçın Batur ve Onur Yetkin" gibi atçıların katılımıyla Ankara'da gerçekleştirilmiştir.¹³¹ 1939 itibarıyla başlayan Cumhurbaşkanlığı Koşusu¹³² ise 1960, 1980, 1981 ve 1982'de "*Devlet Başkanı Kupası*" olarak düzenlenmiştir. Aynı yıl başlayan Hatay Koşusu aralıksız devam ederken 1948 itibarıyla yapılan Tarım Bakanlığı Koşusunda 1950 ve 1952'de başa baş bitiren ikişer at olduğundan birincilikler iki ayrı isme gitmiştir.¹³³ Dönemin bir diğer mühim koşusu Çaldıran olup ellilerde kesintisiz yapılmıştır.¹³⁴ DP döneminde düzenlenmeye başlanıp halen devam eden koşular ise 1950'de Ankara, 1952'de Başbakanlık Kupası, 1954'te TJK,¹³⁵ 1956'da Kısrak Koşuları ile Erkek ve Dişi Tay Deneme Koşularıdır.¹³⁶ 1959'da başlayan ve Arap atçılığımızın en mühim yarışı olan Cumhuriyet Kupası ise 1960'ta "*MBK Kupası*", 1980'de "*Başbakanlık Kupası*", 1981'e kadar da "*Millet Meclisi Kupası*" olarak düzenlenmiştir. DP Döneminde başlayıp bir kez düzenlenebilmiş bu koşunun kazananı B. İzgi olmuştur.¹³⁷

130 Üyken, *age.*, s. 98-101.

131 Hakan Demirci, "İki Başkan ile Hizmet Yarışında Son Durum; Atçıların Sorunlarını En İyi Atçılar Bilir!", *Atçının Sesi*, Nisan-Mayıs 2017, S. 17, s. 48-49.

132 "Cumhuriyet & Cumhurbaşkanlığı Kupaları", *TJK'nın Sesi*, Kasım 2018, S. 232, s. 7.

133 "Altıncı His", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227, s. 66; Tutel, *age.*, s. 144-145.

134 Tutel, *age.*, s. 126-128.

135 Yasin Kadri Ekinci, "Sunuş", *TJK'nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219, s. 3; Tutel, *age.*, s. 128.

136 "Kısrak Koşusunun Tarihçesi", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2021, S. 260, s. 55; "64. Kısrak Koşusu'nu The Last Romance Kazandı", *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24, s. 20; "Dişi Tay Deneme", *TJK'nın Sesi*, Haziran 2021, S. 260, s. 6.

137 "Cumhuriyet Kupası", *TJK'nın Sesi*, Kasım 2016, S. 208, s. 29-31; Tutel, *age.*, 139-141.

Tablo 3: Demokrat Parti Dönemi Yarış Neticeleri

Yarışlar	Seneler	Kazananlar	
Gazi	1950-1953	Şadi Eliyeşil	
	1951-1954-1956-1958-1959-1960	William Giraud	
	1952	Özdemir Atman	
	1955	Fehmi Simsaroğlu	
	1957	M. Karabucak	
Cumhurbaşkanlığı	1950	Şadi Eliyeşil	
	1951-1952-1954-1957-1958	William Giraud	
	1953	A. Kesebir	
	1955-1956	Fehmi Simsaroğlu	
	1959	Zühtü Erişen	
	1960	N. Karaca	
Hatay	1950	V. Ateşok	
	1951	B. Yörük	
	1952	A. Öztürk	
	1953	Fehmi Simsaroğlu	
	1954-1960	M. Karabucak	
	1955	M. Orday	
	1956	H. Yakupoğlu	
	1957	M. Evliyazade	
	1958	A. Hayat	
	1959	A. Kesebir	
Tarım Bakanlığı	1950	H. Çağın	Basri Karabucak
	1951-1955	M. Turgut	
	1952	O. Eğinlioğlu	Şadi Eliyeşil
	1953	O. Eğinlioğlu	
	1954	S. Çınar	
	1956-1957-1958	Basri Karabucak	
	1959	S. Özsoy	
	1960	M. Gezerkaya	

Ankara	1950	William Giraud
	1951-1952-1953	Özdemir Atman
	1954	Burhan Karamehmet
	1955-1957-1958	Fehmi Simsaroglu
	1956	K. Çizmeci
	1959	Basri Çiftkurt
	1960	N. Halat
Başbakanlık	1952	William Giraud
	1953-1956-1958-1959	Fehmi Simsaroglu
	1954	Burhan Karamehmet
	1955-1957	Zühtü Erişen
	1960	N. Halat
TJK	1954	William Giraud
	1955	M. Altan
	1956-1957	Fehmi Simsaroglu
	1958-1959	Zühtü Erişen
	1960	N. Karaca
Çaldıran	1950-1952	Şadi Eliyeşil
	1951-1953-1955-1957	William Giraud
	1954-1956	Fehmi Simsaroglu
	1958	M. Savich
	1959	S. Bosna
	1960	N. Karaca
Kısrak	1956	William Giraud
	1957	M. Karabucak
	1958	Burhan Karamehmet
	1959	Fikret Yüzatlı
	1960	Şadi Eliyeşil
Dişi Tay Deneme	1956	Burhan Karamehmet
	1957	H. Atakul
	1958	Fehmi Simsaroglu
	1959	M. Savich
	1960	Özdemir Atman
Erkek Tay Deneme	1956-1957-1959-1960	W. Giraud
	1958	Fehmi Simsaroglu

Kaynak: Tutel, *age.*, s. 120-144.

Sonuç

Türkler için ayrı bir yeri olan atçılık, geçmişten günümüze değin yaşamında hep var olmuş, kurduğu devletler içinde sadece sportif faaliyet açısından değil, askeri, ulaşım, taşımacılık gibi hususlarda da Türkler açısından önemini korumuştur. Osmanlı'dan itibaren farklı oluşumlarla mevcudiyetini srdre gelen atçılık, ülkenin dört bir yanında yapılan koşular ve yaşışlarla da toplumun her kesimini içeren etkinliklere dnrmştr. Yalnızca yurt içinde düzenlenen müsabakalarda değil, uluslararası yaşışmalarda da varlığını hissettiren atçılık, 1950'lere değin bilhassa askeri binicilerimizin katılımıyla ve devlet eliyle gerçekleştirilirken bu dönem itibariyle askerlerimizin yanı sıra bu spora meraklı olan gençlere de kapılarını açmıştır. TJK' nın kurulmasıyla ve yaşışların düzenlenmesi hakkını almasıyla bu spora duyulan ilginin artığı da görülmektedir. Yine bu dönemde foto-finiş cihazının getirilmesiyle mekanik sisteme geçilmiş ve önceki süreçlerde insanların neticelerle ilgili duyduğu kuşkuların giderilmesi sağlanmıştır. Pek çok yeni yaşışın düzenlenmeye başlandığı ellilerde önceki dönemin koşuları da sürdürülmüştür. 1950'ler bundan ayrı atçılığın devlet eliyle yapılması konusunun da dışına çıkmıştır. Her ne kadar iktidar partisi üyelerinin ağırlığı hissedilse de TJK, birlikte hareket etme ile siyasetin tesirinde kalmayı birbirinden ayırt edebilmiş olmasıyla farklı bir yere sahiptir. Başta Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu olmak üzere Demokrat Partili milletvekillerini kulüpte görmekle birlikte bu isimler ailelerinden devraldıkları atılığı devam ettiren ve aslında bu nedenle kulüpte aktif olan kişilerdir. Demokratların haricindeki isimler de aynı şekilde babadan gelen uğraşlarını sürdürerek geldikleri ellilerde aktif olmaya gayret sarf etmişlerdir. DP'nin birçok milletvekilinin içinde yer aldığı TJK' nın varlığının 27 Mayıs sonrasında devam etmiş olması, kulübün bu kişilerin tekelinde olmadığını gösterir bir örnektir. Öyle ki darbeden sonra sportif faaliyetler yasaklanmasına karşın kulüp yaşışlarını 2 Haziran'da başlatabilmiş ve günümüze değin varlığını sürdürmüştür.

Kaynaklar**Arşiv Kaynakları****Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA),**

BCA, 30.18.1.2 /19.26.16.

BCA, 30.10.0.0/145.38.1.

BCA, 30.10.0.0/186.279.6.

BCA, 30.10.0.0/186.280.6.

BCA, 30.10.0.0/233.568.13.

BCA, 30.18.1.2/131.1.19.

BCA, 30.18.1.2/133.72.10.

BCA, 30.18.1.2/306.88.2.

BCA, 30.18.1.2/403.144.8.

BCA, 30.18.1.2/54.39.5.

BCA, 30.18.1.2/762.513.3.

BCA, 30.18.1.2/929.137.3.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),

İrade Dahiliye (İ..DH.), 1329/42.

BOA, (İ..DH.), 1394/36.

BOA, (İ..DH.), 1401/20.

BOA, (İ..DH.), 1401/34.

BOA, (İ..DH.), 1458/4.

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.), 2141/160501.

BOA, BEO., 2204/165262.

BOA, Dahiliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği (DH. HMŞ.), 19/82

BOA, Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemi (DH. ŞFR.), 265/113.

BOA, Dahiliye Mektubi Kalemi Belgeleri (DH.MKT.), 2538/73.

BOA, DH.MKT., 1089/38.

BOA, DH.MKT., 1187/18.

BOA, DH.MKT., 2550/59.

BOA, DH.MKT., 2567/66.

BOA, DH.MKT., 456/62.

BOA, DH.MKT., 488/25.

BOA, DH.MKT., 588/40.

BOA, DH.MKT., 675/30.

BOA, DH.MKT., 682/37.

BOA, DH.MKT., 981/1.

BOA, Hacı Adil Bey Evrakı (HSDHADB.), 8/27.

BOA, İrade Hususi (İ..HUS.), 117/2.

BOA, Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD.), 1413/7.

BOA, Zaptiye Nezareti (ZB.), 470/50.

BOA, ZB., 622/37.

Resmi Kaynaklar

Resmi Gazete, “At Yarışları Hakkında Kanun”, S. 8458, Başvekalet Devlet Matbaası, 15 Temmuz 1953.

Resmi Gazete, “At Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi”, S. 9085, Başvekalet Devlet Matbaası, 23 Ağustos 1955.

Resmi Gazete, “At Yarışları Nizamnamesi”, S. 9085, Başvekalet Devlet Matbaası, 23 Ağustos 1955.

Resmi Gazete, “Kararnameler”, S. 8331, Başvekalet Devlet Matbaası, 10 Şubat 1953.

Resmi Gazete, “Kararnameler”, S. 9101, Başvekalet Devlet Matbaası, 12 Eylül 1955.

Resmi Gazete, “At Yarışları Hakkındaki 6132 Sayılı Kanuna Ek Kanun”, S. 9637. Başvekalet Devlet Matbaası, 19 Haziran 1957.

Resmî Gazete, Kararnameler, S. 8331, Başvekalet Devlet Matbaası, 10 Şubat 1953.

TBMM Albümü 1920-2010, C 1 (1920-1950), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

“At Yarışları Kanunu Layihası ve Tarım, Geçici, Adalet ve İçişleri Komisyonları Raporları (1/431)”. *TBMM Tutanak Dergisi*, S. Sayısı: 154, 10 Temmuz 1953, s. 1-15.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, C 24, 106. Birleşim, 10 Temmuz 1953.

Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü, İstanbul 2017.

Türkiye Jokey Kulübü Derneği Tüzüğü, İstanbul 2021.

Hatıralar, Süreli Yayınlar, Araştırma ve İnceleme Eserler

“57. TBMM Koşusu’nda Kazanan Denizim Oldu”, *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24.

“64. Kısrak Koşusu’nu The Last Romance Kazandı”, *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24.

“93. Gazi Koşusu’nda Zaferin Adı The Last Romance”, *Atçının Sesi*, Temmuz 2019, S. 24.

“Altıncı His”, *TJK’nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227.

“Ankara At Yarışları”, *Cumhuriyet*, 14 Haziran 1930.

“At Yarışları”, *Akis*, 22 Mayıs 1954.

“At Yarışları”, *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1949.

“At Yarışları”, *Son Posta*, 26 Temmuz 1937.

“At Yarışları”, *Son Posta*, 5 Ağustos 1933.

“At Yarışlarında Çıkan Hadise”, *Ulus*, 1 Ağustos 1949.

“Atçılık”, *Kim*, 24 Şubat 1960.

“Binicilerimizin Avrupa’da Kazandıkları Patlak Başarılar”, *Akşam*, 14 Nisan 1954.

“Bugünkü Koşular Pek Parlak Olacaktır”, *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Haziran 1927.

“Bursa At Yarışları Rağbet Görüyor”, *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1930.

“Cumhuriyet & Cumhurbaşkanlığı Kupaları”, *TJK’nın Sesi*, Kasım 2018, S. 232.

- “Cumhuriyet Kupası”, *TJK'nın Sesi*, Kasım 2016, S. 208.
- “Dişi Tay Deneme”, *TJK'nın Sesi*, Haziran 2021, S. 260.
- “Dün Yapılan At Yarışlarında”, *Haber*, 1 Ağustos 1938.
- “Dünkü At Yarışlarında Büyük Hadiseler Oldu”, *Akşam*, 1 Ağustos 1949.
- “Foto-finiş”, *Akis*, 8 Ekim 1955.
- “Halis Karataş Yılm Jokeyi”, *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1997.
- “İki Dünyanın Köprüleri Neslişah Evliyazade Ekmekçi”, *TJK'nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227.
- “İzmir’de At Yarışları”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1930.
- “Jokey Kulübü Kokteyli”, *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1953.
- “Jokey Kulübünün Durumu”, *Akis*, 29 Mayıs 1954.
- “Kılıç ve Giz”, *Akis*, 6 Ocak 1960.
- “Kısa Haberler”, *Yeni İstanbul*, 18 Aralık 1950.
- “Kısrak Koşusunun Tarihçesi”, *TJK'nın Sesi*, Haziran 2021, S. 260.
- “Onur Yetkin”, *TJK'nın Sesi*, Haziran 2018, S. 227.
- “Sadettin Sükan”, *TJK'nın Sesi*, Ağustos 2021, S. 262.
- “Serdar Adalı 4. Kez Başkan”, *TJK'nın Sesi*, Nisan 2021, S. 258.
- “Süvarilerimizin Fransa’da Kazandıkları Büyük Başarı”, *Akşam*, 13 Nisan 1954.
- “TBMM’de Cankardeşler”, *TJK'nın Sesi*, Haziran 2017, S. 215.
- “Vefat ve Başsağlığı”, *TJK'nın Sesi*, Kasım 2016, S. 208.
- “Veliefendi Çayırı”, *TJK'nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219.
- “Veliefendi’deki Dünkü Hadiseden Resimler”, *Son Posta*, 1 Ağustos 1949.
- “Yarış Komiserleri”, *Akis*, 5 Haziran 1954.
- Akbeyaz, Doğan, *Demokrat Parti Dönemi Türk Sporunu*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2018.
- Akson, Sait, *Yarışçılık Anıları*, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1971.

Aktaş Yasa, Azize, “Gazi Koşusu”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gazi-kosusu/?pdf=3651> son erişim tarihi: 18.02.2022.

Alver, Mustafa, “Türkiye’de İngiliz Atı Yetiştiriciliği ve Haralar”, *Türk kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 332-334.

Arkar, Fahamet, *Türkiye’de Haralar*, İstanbul Üniversitesi Kitap Sarayı, İstanbul 1944.

Atabeyoğlu, Cem, “Binicilik”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C 9, İstanbul 1983, s. 2293-2300.

Atğ, Saadettin, “Türkiye’de At Yarışları”, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 335-336.

Birengel, Kaşif, “Yurdumuzda Yapılan At Yarışları, Islahı, Üretimi ve Soy Kütüğü ile İlgili Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler”, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 337-339.

Çevik, Haydar, “TYAYSD’nin 74. Yılı”, *Atçının Sesi*, Şubat-Mart 2017, S. 16.

De Villalon, Cristobal, *Türkiye Seyahati, Kanuni Devrinde İstanbul*, çev. Yeliz Demirören, Erko Yayıncılık, İstanbul 2011.

Demirci, Hakan, “Geçmişini Bilmeyen Gelecekte Ne Bekler?”, *Atçının Sesi*, Ekim-Kasım 2016, S. 14.

Demirci, Hakan, “İki Başkan ile Hizmet Yarışında Son Durum; Atçıların Sorunlarını En İyi Atçılar Bilir!”, *Atçının Sesi*, Nisan-Mayıs 2017, S. 17.

Eren, Erdem, *Türk Kültüründeki Atlı Spor Dallarının Tarihi Perspektif Açısından İncelenmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2020.

Gurup, Muslihittin, “William Giraud”, *TJK’nın Sesi*, S. 223.

Günay, Meltem, “Deli Olmuş Veliler”, *Cumhuriyet*, 28 Temmuz 1996.

Güngör, Necati, “Atlara Sevgiyle Koşar”, *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1990, s. 20.

Gürcü, Mustafa, “1904/Manisa Yarış Yeri ve Tribünü”, *TJK’nın Sesi*, Aralık 2016, S. 209, s. 32.

Halaçoğlu, Yusuf, “At”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 4, İstanbul 1991, s. 28-31.

İnanoğlu, Türker, *En Güzel Köy Kanlıca*, Beykoz Belediyesi Yayınları, İstanbul 2020.

İnce Erdoğan, Dilşen, “Demokrat Parti Döneminde Spor”, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)*, C 3, ed. Dilşen İnce Erdoğan-İsmail Hakkı Demircioğlu-Serpil Seda Şimşek, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2021, s. 1793-1871.

İnönü, İsmet, *Defterler 1919-1973*, haz. Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Millî Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.

Karabekir, Kazım, *Günlükler 1906-1948*, haz. Yücel Demirel, C 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

Karabekir, Kazım, *Günlükler 1906-1948*, haz. Yücel Demirel, C 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

Kaşgarlı Mahmut, *Divan ü Lügat-it Türk*, haz. Ali Çiçekli, May Yayınları, İstanbul 1970.

Kemer, Vedat, “Mustafa Kemal ve Çok Sevdiği Atı Sakarya”, *TJK'nın Sesi*, Aralık 2017, S. 221, s. 86-88.

Kısakürek, Necip Fazıl Kısakürek, *At'a Senfoni*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1984.

Kop, Şükrü Turgay, “Atçılık Çalıştayı-Uluslararası Yarışlar”, *Atçının Sesi*, Ağustos-Eylül 2016, S. 13.

Neziroğlu, İrfan-Yılmaz, Tuncer, *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, C 2, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013.

Ögel, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001.

Renda, Mustafa Abdülhalik, *Günlükler 1920-1950*, haz. Ayaç Demirci-Sabri Sayarı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.

Say, Hasan Ali, “1948 Londra”, *TJK'nın Sesi*, Aralık 2019, S. 245.

Say, Hasan Ali, “1956 Stockholm Olimpiyatları”, *TJK'nın Sesi*, Ocak 2020, S. 246.

Saydam, Hasan, “Sadık Eliyeşil”, *TJK'nın Sesi*, Nisan 2018, S. 225.

Torun, Ozan, *Türkiye’de At Yarışlarının Tarihi ve Etnografisi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2020.

Tutel, Eser, *At Yarışları ve Atlı Sporlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.

Ünver, Ali Fuat, *Antik Çağdan Modern Olimpiyatlara Binicilik Sporları ve Türk Biniciliğinin Olimpik Gelişimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

Üyken, Nimet, *Türkiye Jokey Kulübü Tarihçesi*, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 2000.

Yasin Kadri Ekinci, “Sunuş”, *TJK’nın Sesi*, Ekim 2017, S. 219.

Yıldıran, İbrahim, “Kavramsal ve Fonksiyonel Açısından Türklerde Yorga/Rahvan Biniciliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Geliştirme Perspektifleri”, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, S. 4, 1999, s. 43-58.

Yücelman, Abdülkadir, “Neymiş”, *Cumhuriyet*, 14 Şubat 2009.

